Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
ННІ соціології та медіакомунікацій
Навчальний центр соціально-гуманітарних досліджень

АСПІРАНТИ КАРАЗІНСЬКОГО ПРО НАВЧАННЯ ТА ДИСЕРТАЦІЮ

звіт за результатами онлайн-опитування

2025 • 2026

ЗМІСТ

	Стор.
Інформація про опитування	3
Розділ 1. Портрет аспірантів Каразінського	4
Розділ 2. Навчання в аспірантурі	9
Розділ 3. Робота над дисертацією	22
Розділ 4. Штучний інтелект та цифрові навички	31
Розділ 5. Робота паралельно із навчанням в аспірантурі	40
Розділ 6. Задоволеність навчанням в аспірантурі	44

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОПИТУВАННЯ

У цьому звіті представлено результати опитування аспірантів Каразінського університету 2025-2026 навчального року. Останні роки були і залишаються дуже складними для університету та його спільноти, враховуючи пандемію covid-19 (2020-2021), а потім і повномасштабну війну, що триває дотепер, а також прифронтовий статус Харкова. Але попри все університет не припиняє свою діяльність та освітній процес.

З метою дізнатись, як наші аспіранти живуть в умовах війни, оцінюють якість освітньої компоненти та свою роботу над дисертацією Навчальний центр соціально-гуманітарних досліджень ННІ соціології та медіакомунікацій з 22 червня по 22 липня 2026 року провів опитування аспірантів Каразінського університету.

Опитування відбувалось онлайн, отже за форматом це веб-опитування (CAWI — Computer Assisted Web interviewing), здійснене за допомогою комп'ютерної платформи для проведення онлайн-опитувань LimeSurvey 3.21.6. Респонденти мали змогу відповідати на запитання анкети через браузер за допомогою будь-якого пристрою (комп'ютера, планшета, смартфона).

До зібраних даних застосовано логічний контроль. Анкети, що не відповідають критеріям перевірки, вилучено із загального масиву даних.

Остаточний обсяг вибіркової сукупності становить 278 респондентів. Параметри вибіркової сукупності в цілому відображають модель генеральної сукупності і відповідають вимогам репрезентативності. Це дає можливість поширити висновки дослідження на всю генеральну сукупність — аспірантів Каразінського університету.

Обробка й аналіз даних здійснено за допомогою статистичного пакету IBM SPSS Statistics 26.

1

ПОРТРЕТ АСПІРАНТІВ КАРАЗІНСЬКОГО

В опитуванні взяли участь аспіранти всіх факультетів та навчально-наукових інститутів Каразінського університету. Опитані аспіранти навчаються за різними освітньо-науковими програмами (загалом за 31 ОНП).

Вибіркова сукупність представляє аспірантів першого, другого, третього і четвертого року навчання в аспірантурі (для порівнянь в цьому звіті аспіранти 3-го та 4-го років навчання об'єднуються разом).

Більшість опитаних аспірантів чоловічої статі (78%), 19% жіночої статі, 3% не воліють відповідати на це питання або мають іншу відповідь. Діапазон віку аспірантів — від 23 до 59 років. Медіанний вік аспірантів становить 29 років (26 років для жінок і 30 рік для чоловіків).

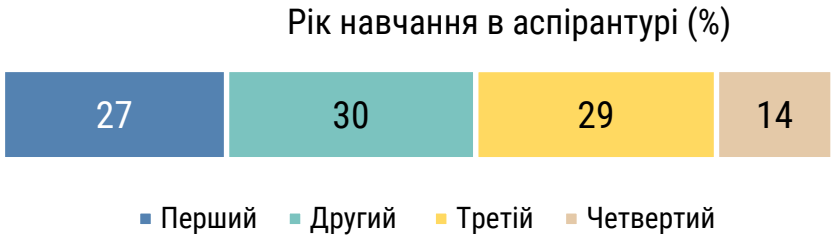
Переважна більшість опитаних аспірантів (90%) навчається на денній формі навчання. 9% — аспіранти заочної, 1% — вечірньої форми навчання.

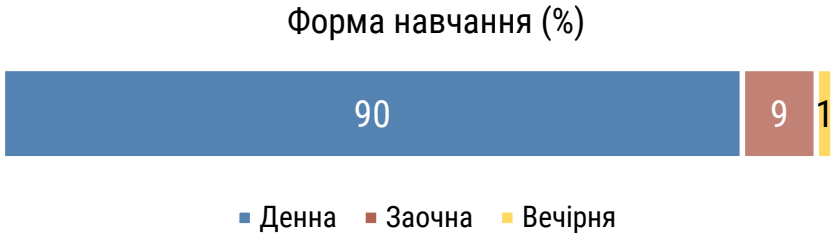
67% аспірантів навчається за державним замовленням, 33% — за контрактом. Найбільша частка контрактників серед студентів ННІ «Українська інженерно-педагогічна академія» (71%), ННІ «Каразінська школа бізнесу» (69%), ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу» (60%), на юридичному факультеті (57%), економічному факультеті (57%), факультеті геології, географії, рекреації і туризму (56%).

Більшість аспірантів (55%) зараз перебувають у Харкові та Харківській області, 40% — знаходяться в інших областях України, більша частина з них проживає в Києві та Київській області, Полтавській та Львівській областях. 5% аспірантів проживають за кордоном.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОПИТАНИХ

На якому Ви зараз році навчання в аспірантурі? Яка у Вас форма навчання? Ви навчаєтесь за державним замовленням чи за контрактом? Ваш вік? Ваша стать?

Масив: усі опитані аспіранти— 278

КІЛЬКІСТЬ ОПИТАНИХ ЗА ФАКУЛЬТЕТАМИ / ІНСТИТУТАМИ КАРАЗІНСЬКОГО

ФАКУЛЬТЕТ / НАВЧАЛЬНО-НАУКОВІ ІНСТИТУТИ	Навчається	Опитано	Опитано %
Біологічний факультет	42	19	45.2%
Факультет геології, географії, рекреації і туризму	63	18	28.6%
Економічний факультет	111	23	20.7%
Факультет іноземних мов	19	12	63.2%
Історичний факультет	23	15	65.2%
Факультет математики і інформатики	20	4	20.0%
Медичний факультет	32	20	62.5%
Факультет психології	11	5	45.5%
Факультет радіофізики, біомедичної електроніки і комп'ютерних систем	18	7	38.9%
Фізичний факультет	24	7	29.2%
Філологічний факультет	13	9	69.2%
Юридичний факультет	41	7	17.1%
ННІ «Академія вчительства»	24	4	16.7%
ННІ «Інститут державного управління»	76	18	23.7%
ННІ «Каразінська школа бізнесу»	23	13	56.5%
ННІ «Каразінський банківський інститут»	2	2	100.0%
ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»	41	5	12.2%
ННІ «Українська інженерно-педагогічна академія»	75	28	37.3%
ННІ «Фізико-технічний факультет»	14	5	35.7%
ННІ екології, зеленої енергетики та сталого розвитку	19	7	36.8%
ННІ комп'ютерних наук та штучного інтелекту	43	14	32.6%
ННІ соціології та медіакомунікацій	29	16	55.2%
ННІ хімії	13	3	23.1%
ННІ філософії, культурології, політології	51	17	33.3%
Загалом	827	278	33.6%

КІЛЬКІСТЬ ОПИТАНИХ ЗА ОСВІТНЬО-НАУКОВИМИ ПРОГРАМАМИ

ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА	N
011 – Освітні, педагогічні науки	6
032 – Історія та археологія	15
033 – Філософія	14
035 – Філологія	18
051 – Економіка	14
052 – Політологія	3
053 – Психологія	5
054 – Соціологія	12
061 – Журналістика	7
072 – Фінанси, банківська справа та страхування	4
073 – Менеджмент	21
081 – Право	7
091 – Біологія	18

ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА	N
101 – Екологія	7
102 – Хімія	4
103 – Науки про Землю	5
104 – Фізика та астрономія	7
105 – Прикладна фізика та наноматеріали	13
106 – Географія	13
111 – Математика	1
113 – Прикладна математика	2
122 – Комп'ютерні науки	6
125 – Кібербезпека	11
222 – Медицина	19
281 – Публічне управління та адміністрування	18
292 – Міжнародні економічні відносини	5
Інші освітньо-наукові програми*	23

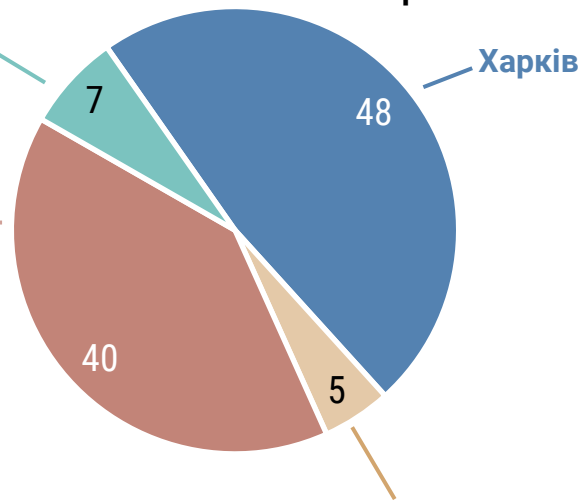
* Інші ОНП: 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями); 075 Маркетинг; 076 Підприємництво та торгівля; 152 Метрологія та інформаційно-вимірювальна техніка; 175 Інформаційно-вимірювальні технології.

Масив: усі опитані аспіранти — 278

МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ АСПІРАНТІВ

Де ви перебуваєте зараз? (%)

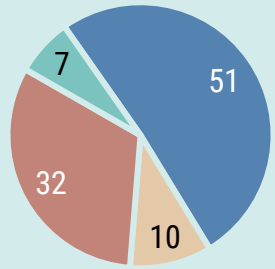
2025–2026 навчальний рік

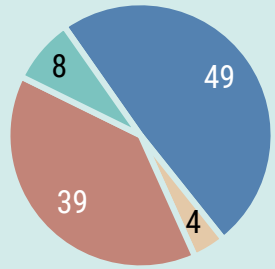
м. Київ	12
Полтавська область	7
Львівська область	6
Дніпропетровська область	3
Івано-Франківська область	2
Закарпатська область	1
Київська область	1
Тернопільська область	1
Одеська область	1
Черкаська область	1
Інші області	4

Німеччина	2
Туреччина	1
Велика Британія	<1
Іспанія	<1
Португалія	<1
США	<1
Франція	<1
Швеція	<1

Аспіранти 2023–2024 навчального року

Аспіранти 2024–2025 навчального року

Масиви: усі опитані аспіранти 2025 / 2026 навчального року — 278; 2024 / 2025 навчального року — 333; 2023 / 2024 навчального року — 217.

2

НАВАЧАННЯ В АСПІРАНТУРІ

Навчання в аспірантурі загалом відповідає очікуванням переважної більшості аспірантів; незадоволеність має поодинокий характер. Водночас на старших роках навчання оцінки стають дещо стриманішими, що може свідчити про накопичення критичного досвіду та зростання вимог до аспірантури в міру просування до завершення навчання. Оцінки відповідності дисциплін освітнім потребам демонструють подібну картину, без суттєвих відмінностей між бюджетною та контрактною формами.

Порівняно з попереднім навчальним роком загальний рівень відповідності аспірантури очікуванням залишається високим, однак оцінки стали дещо менш однозначними: частина безумовно позитивних відповідей змістилася до помірно позитивних. Натомість оцінка відповідності навчальних дисциплін освітнім потребам практично не змінилася, що свідчить про стабільність сприйняття освітньої складової.

Якість викладання всіх трьох блоків дисциплін оцінюється дуже високо та залишається стабільною протягом останніх років. Найвищі оцінки традиційно отримують профільні дисципліни, водночас помітно покращилося сприйняття викладання іноземної мови. Відмінності між роками навчання та формами фінансування незначні, тобто висока оцінка якості викладання є загальною для різних груп аспірантів.

Попри високу задоволеність викладанням, аспіранти бачать можливості для змістовного оновлення освітньої складової. Основний запит спрямований на більшу індивідуалізацію навчання, сучасність і практичну спрямованість дисциплін, міжнародну взаємодію та інтерактивні формати. Водночас майже третина аспірантів не бачить необхідності у змінах, а критика якості викладання чи системи оцінювання є периферійною — отже, йдеться радше про розвиток змісту і формату навчання, ніж про незадоволеність його якістю.

Міжнародна складова аспірантури розвивається нерівномірно. Можливості участі в міжнародних науково-дослідних проєктах демонструють виразну позитивну динаміку, тоді як поширеність дисциплін, що викладаються англійською мовою, залишається відносно низькою і практично не зростає. Особливо обмеженою англомовна складова виглядає для аспірантів першого року навчання.

Перелік навчальних дисциплін дуже добре відповідає освітнім потребам аспірантів, причому цей показник залишається стабільно високим протягом кількох років. Так само позитивно оцінюється процедура формування індивідуальної освітньої траєкторії, і порівняно з попередніми роками її сприйняття навіть покращилося. Дещо стриманіші оцінки аспірантів першого року навчання можуть бути пов'язані з тим, що на початку навчання вони ще не повною мірою орієнтуються у можливостях вибору дисциплін.

Відкриті відповіді на запитання "*Які дисципліни потрібно додати для покращення підготовки аспірантів вашої освітньої програми?"* демонструють не стільки запит на збільшення кількості дисциплін, скільки на їх актуалізацію та більшу відповідність практичним потребам дослідника. Наскрізною темою для різних спеціальностей є використання штучного інтелекту та сучасних цифрових технологій; поряд із цим аспіранти потребують розвитку академічного письма, методологічних, презентаційних і комунікативних навичок. Помітний також запит на більшу гнучкість освітньої траєкторії та профілізацію навчання відповідно до конкретної спеціальності й теми дослідження.

Освітня програма насамперед сприяє формуванню навичок, пов'язаних із самостійною академічною діяльністю — здатності постійно навчатися, критично мислити, організовувати власний час і приймати рішення. Командні та міжособистісні навички формуються меншою мірою, що загалом відповідає індивідуалізованому характеру аспірантської роботи. Після зниження більшості показників минулого року у 2025 / 2026 навчальному році спостерігається їх відновлення, причому за низкою навичок — досить помітне.

Академічна недоброчесність і корупція не сприймаються аспірантами як системні проблеми: випадки зіткнення з ними є поодинокими. Водночас відкриті коментарі вказують на два потенційно важливі напрями уваги — визначення правил академічно доброчесного використання ШІ та забезпечення максимально прозорих і об'єктивних процедур вступного оцінювання.

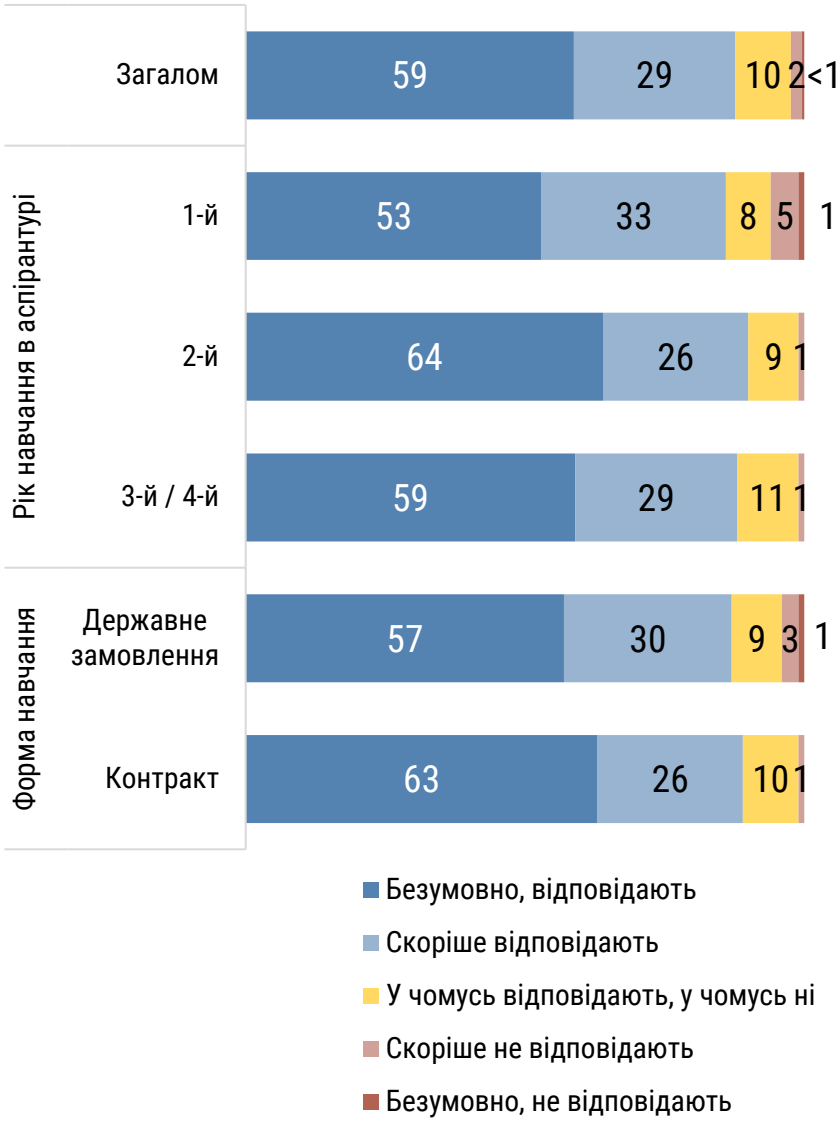
Загалом аспіранти високо оцінюють і якість викладання, і відповідність освітньої складової своїм потребам. Тому основний запит полягає не у виправленні базових недоліків, а в модернізації аспірантської освіти: більшій індивідуалізації, практичності та профілізації, інтеграції ШІ й цифрових технологій, міжнародній складовій та кращому узгодженні навчання з реальними завданнями дисертаційного дослідження.

ЗАДОВОЛЕНІСТЬ НАВЧАННЯМ / ВІДПОВІДНІСТЬ ДИСЦИПЛІН ОСВІТНІМ ПОТРЕБАМ

Чи відповідає вашим очікуванням навчання в аспірантурі Каразінського університету? (%)

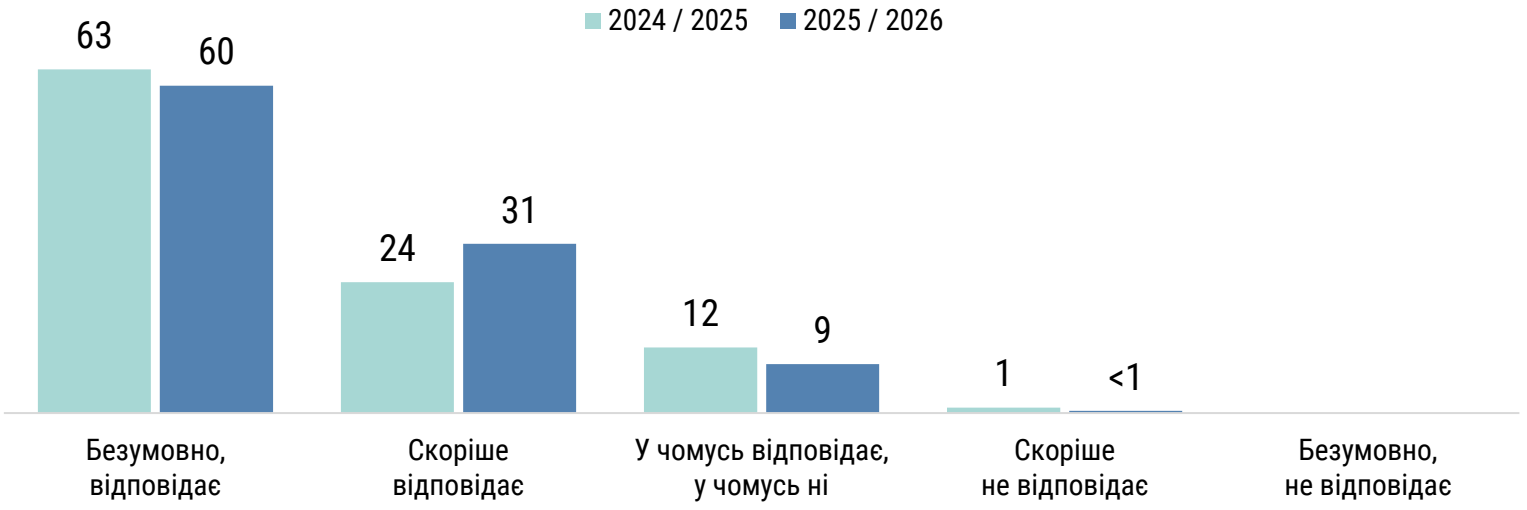
Чи відповідають навчальні дисципліни, які викладаються аспірантам, вашим освітнім потребам? (%)

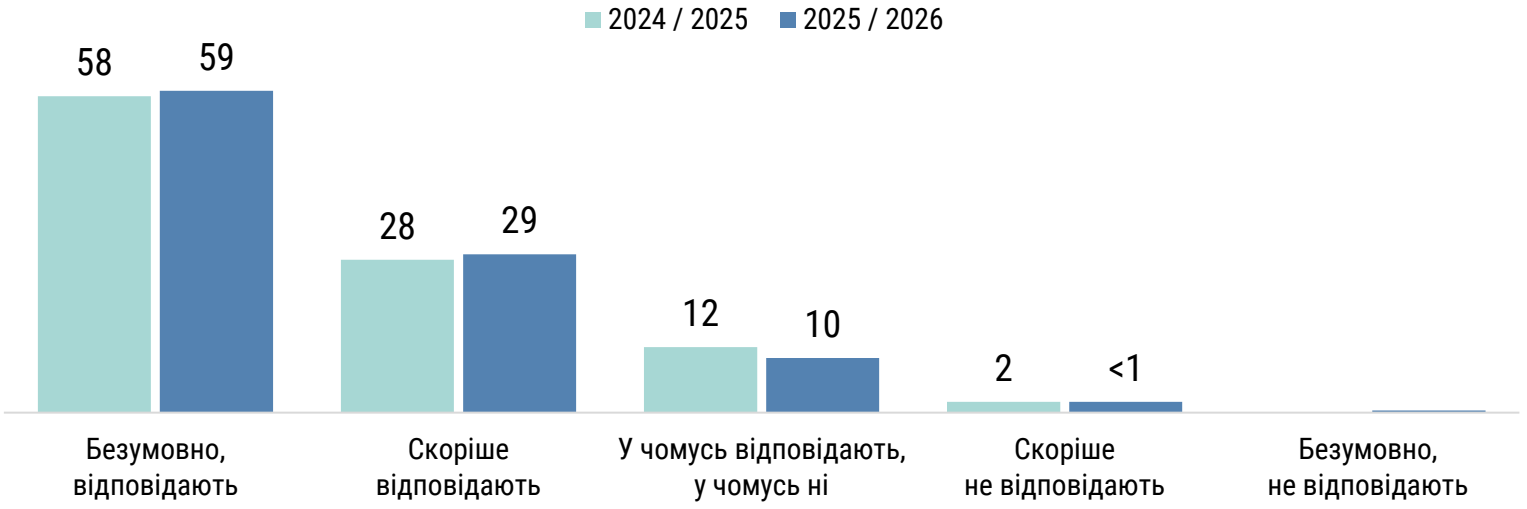
Масиви: усі опитані аспіранти — 278. Зокрема аспіранти за роками навчання: 1 року — 74, 2 року — 84, 3-4 року — 118.
Аспіранти, які навчаються за державним замовленням — 187, та за контрактом — 91

ЗАДОВОЛЕНІСТЬ НАВЧАННЯМ / ВІДПОВІДНІСТЬ ДИСЦИПЛІН ОСВІТНІМ ПОТРЕБАМ

Чи відповідає вашим очікуванням навчання в аспірантурі Каразінського університету? (%)

Чи відповідають навчальні дисципліни, які викладаються аспірантам, вашим освітнім потребам? (%)

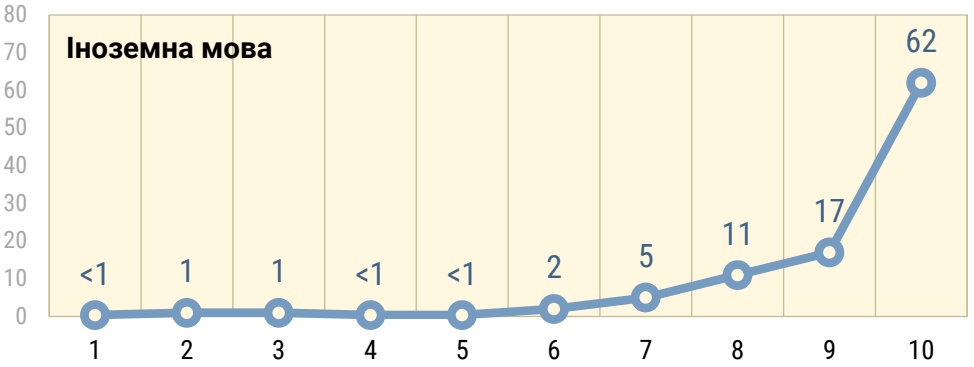

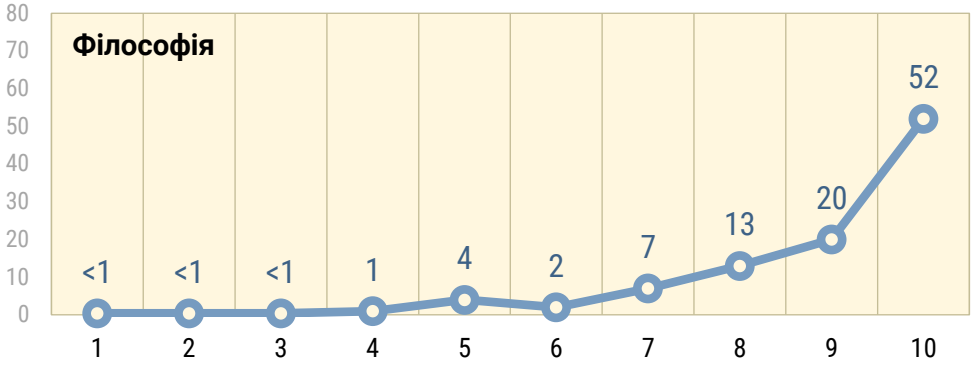
Масиви: усі опитані аспіранти у 2024 / 2025 навчальному році — 333; у 2025 / 2026 навчальному році — 278

ОЦІНКА ЯКОСТІ ВИКЛАДАННЯ В АСПІРАНТУРІ

Як би ви в цілому оцінили якість викладання в аспірантурі за 10-бальною шкалою? (%)

Середні оцінки за 10-бальною шкалою

	Професійні дисципліни	Іноземна мова	Філософія
Загалом 2023 / 2024 н.р.	9.2	8.8	8.7
Загалом 2024 / 2025 н.р.	9.3	8.9	9.1
Загалом 2025 / 2026 н.р.	9.3	9.2 ↗	8.9 ↘
1 рік навчання	9.4	8.9	8.9
2 рік навчання	9.5	9.3	9.1
3–4 рік навчання	9.2	9.2	8.8
Державне замовлення	9.3	9.1	8.9
Контракт	9.3	9.3	8.9

Масиви: усі опитані аспіранти 2025 / 2026 навчального року — 278; 2024 / 2025 навчального року — 333; 2023 / 2024 навчального року — 217. Зокрема аспіранти 2025 / 2026 року навчання: 1 року — 74, 2 року — 84, 3-4 року — 118. Аспіранти, які навчаються за державним замовленням — 187, та за контрактом — 91

НЕОБХІДНІ ЗМІНИ У ВИКЛАДАННІ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

Що саме варто змінити у викладанні навчальних дисциплін аспірантам? (множині відповіді, %)

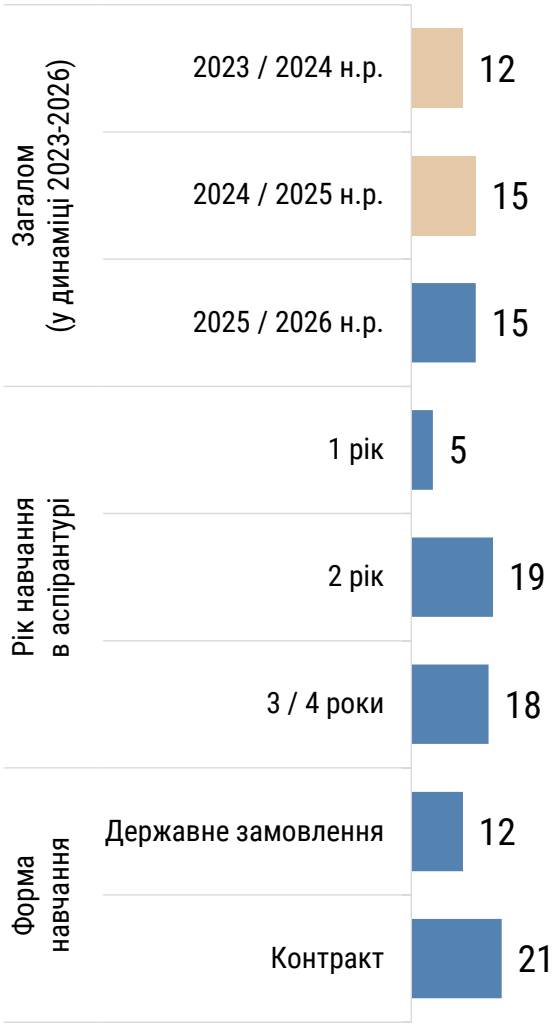

Інше: "Аспірант має працювати над дисертацією і займатися науковою роботою, а не навчальними дисциплінами. Освітня складова не потрібна в аспірантурі". "Більше офлайн-заходів". "Гадаю, буде чудово, якщо співвідношення теоретичної та практичної частини заняття становитиме 20 до 80, оскільки зараз ситуація протилежна. Також важливо встановити критерії оцінювання та чіткий розподіл балів. Інколи викладач на початку курсу повідомляє, що з балами все має бути в нормі, проте в підсумку це стає проблемним питанням". "Зменшити навчальне навантаження. Навчальну складову зменшити".

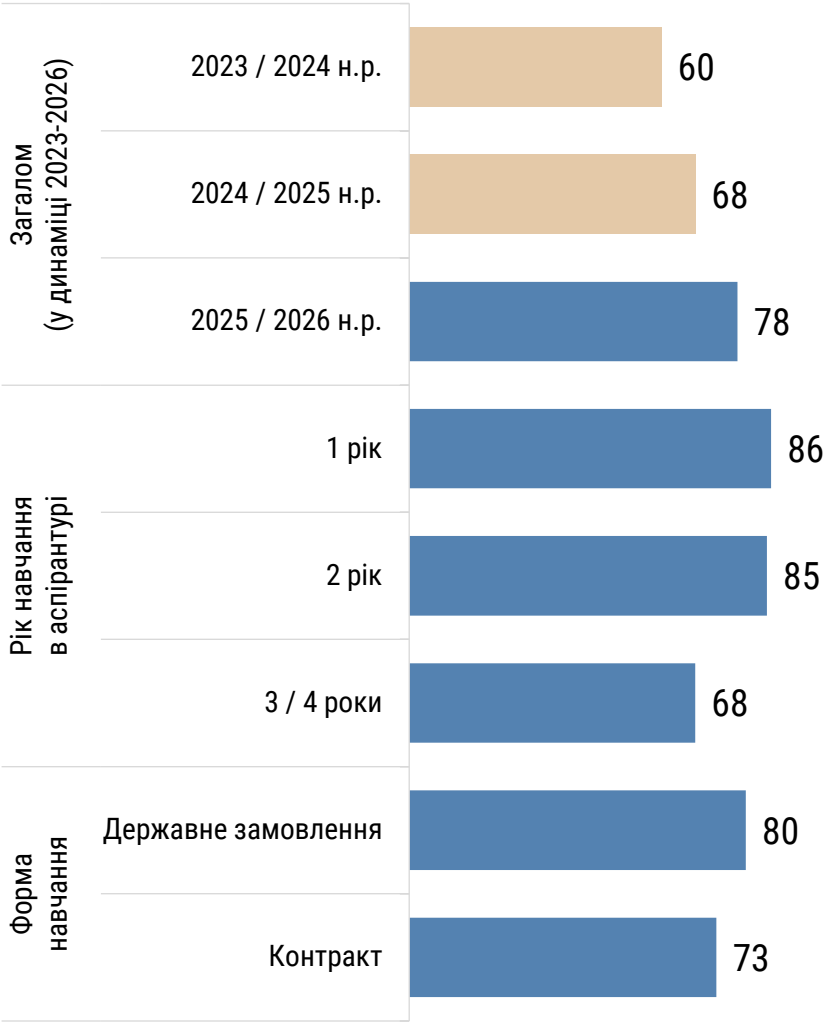
Масив: усі опитані аспіранти — 278

ДИСЦИПЛІНИ АНГЛІЙСЬКОЮ / УЧАСТЬ У МІЖНАРОДНИХ ПРОЄКТАХ

Чи є в вашій освітній програмі навчальні дисципліни, які викладаються англійською мовою (крім власне дисципліни «Іноземна мова»)? (%)

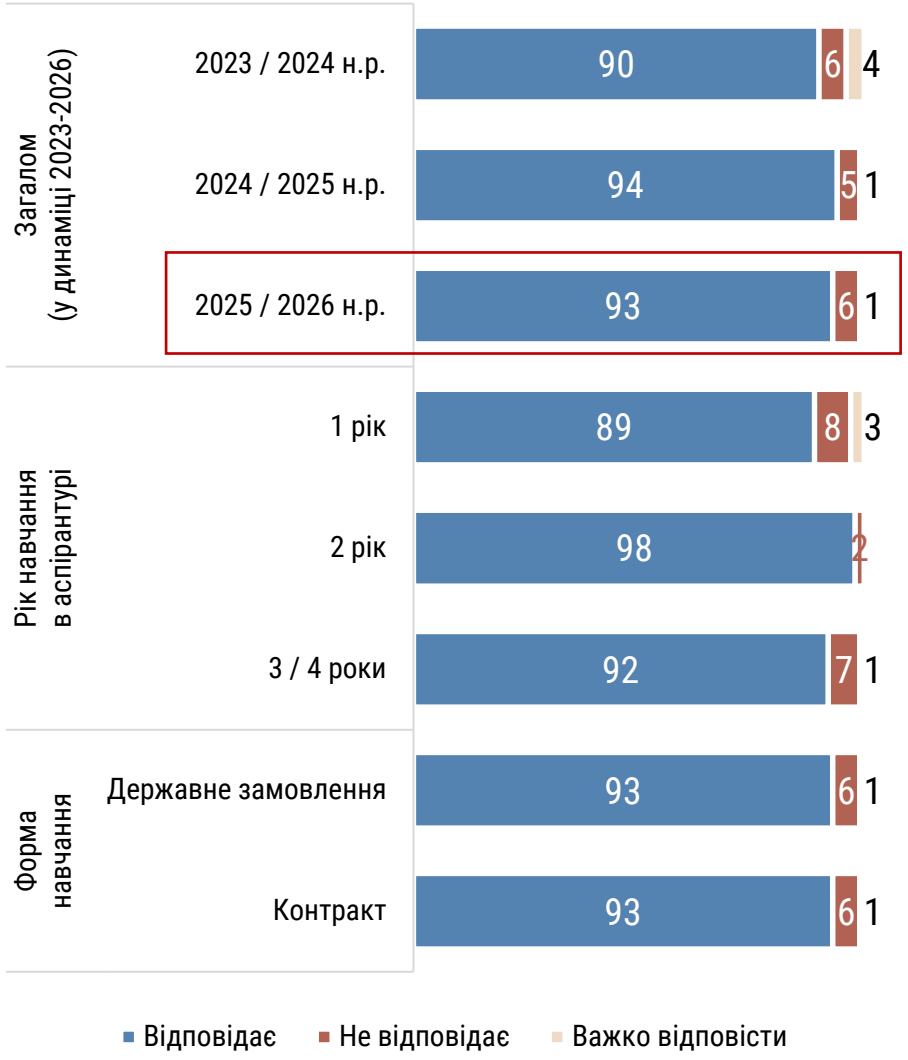
Чи маєте ви можливості участі в міжнародних науково-дослідних проєктах за вашою освітньою програмою? (%)

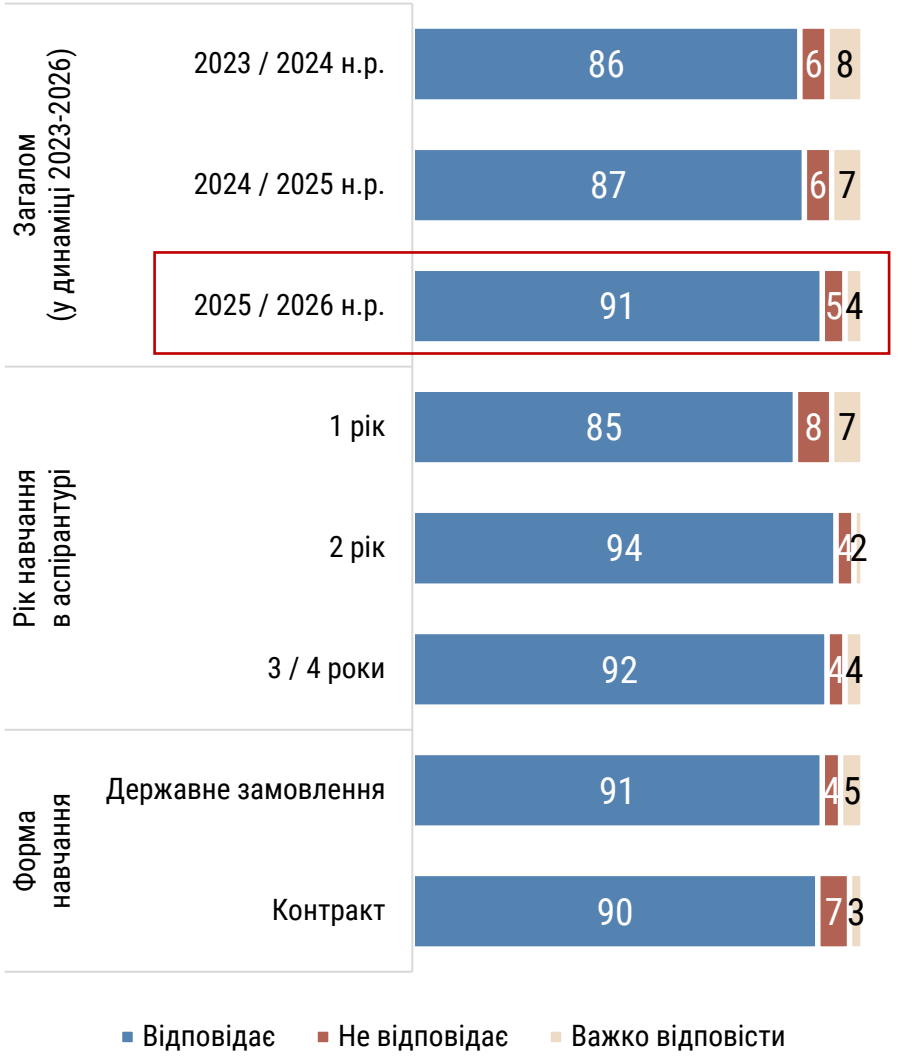
Масиви: усі опитані аспіранти 2025 / 2026 навчального року — 278; 2024 / 2025 навчального року — 333; 2023 / 2024 навчального року — 217. Зокрема аспіранти 2025 / 2026 року навчання: 1 року — 74, 2 року — 84, 3-4 року — 118. Аспіранти, які навчаються за державним замовленням — 187, та за контрактом — 91

ЗАДОВОЛЕНІСТЬ ПЕРЕЛІКОМ ДИСЦИПЛІН / ВИБІРКОВИМИ ДИСЦИПЛІНАМИ

Чи відповідає вашим освітнім потребам перелік запропонованих навчальних дисциплін? (%)

Ви задоволені чи не задоволені процедурою формування індивідуальної освітньої траєкторії за рахунок обрання певних навчальних дисциплін з блоку "Вибіркові дисципліни"? (%)

Масиви: усі опитані аспіранти 2025 / 2026 навчального року — 278; 2024 / 2025 навчального року — 333; 2023 / 2024 навчального року — 217. Зокрема аспіранти 2025 / 2026 року навчання: 1 року — 74, 2 року — 84, 3-4 року — 118. Аспіранти, які навчаються за державним замовленням — 187, та за контрактом — 91

ПОБАЖАННЯ АСПІРАНТІВ ЩОДО ДОПОВНЕННЯ ОСВІТНЬОЇ СКЛАДОВОЇ

На вашу думку, які дисципліни потрібно додати для покращення підготовки аспірантів вашої освітньої програми?

ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА	ВІДПОВІДІ НА ВІДКРИТЕ ПИТАННЯ
015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями)	*Доцільно додати дисципліни, спрямовані на формування цифрової компетентності аспірантів, зокрема на ефективне та відповідальне використання технологій штучного інтелекту в сучасній освіті й науково-дослідній діяльності.*
032 – Історія та археологія	*Джерелознавчий практикум.*
033 – Філософія	*Вивчення давньогрецької та латини.*
	Підготовка до аспірантської викладацької практики.
	Систематизовану комунікацію з аспірантами та можливість створювати індивідуальний графік навчання залежно від потреб наукового дослідження.
035 – Філологія	*2 семестри філософії замість 1.*
	Іспанська мова.
051 – Економіка	*Більше профільних дисциплін, можливо з магістерських програм та\або з міждисциплінарним уклоном.*
	Використання інструментів ШІ в наукових дослідженнях.
	Міжнародна комунікація.
	Навички презентації результатів наукових досліджень та трансферу технологій.
	Цифрова економіка, ШІ в сучасній науці, Документообіг.
	ШІ для аспірантів.
054 – Соціологія	*Написання грантових заявок.*
	Проведення "польових" досліджень.
061 – Журналістика	*Медіакомунікація, медіаграмотність, пропаганда, ШІ в медіа, тощо.*
	Можливо щось про сучасні технології.
072 – Фінанси, банківська справа та страхування	*Психологія, поведінкова економіка.*
076 – Підприємництво та торгівля	*Збільшити кількість академічних годин іноземної мови.*
	Програмування.

ПОБАЖАННЯ АСПІРАНТІВ ЩОДО ДОПОВНЕННЯ ОСВІТНЬОЇ СКЛАДОВОЇ

На вашу думку, які дисципліни потрібно додати для покращення підготовки аспірантів вашої освітньої програми?

ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА	ВІДПОВІДІ НА ВІДКРИТЕ ПИТАННЯ
073 – Менеджмент	*Додати більше можливостей зараховувати дисципліни, які вже було складено в інших ЗВО. Або, наприклад, зарахувати англійську автоматично, якщо вже є повноцінні публікації цією мовою та відповідна сертифікація.*
	Інструменти штучного інтелекту в менеджменті.
	Ораторське мистецтво.
	Розширити курс «методологія наукових досліджень», через критичність вміння працювати з науковими текстами, їх саме писати та презентувати.
091 – Біологія	*Біоінформатика.*
	Залучати студентів до міжнародних активностей.
	ораторський курс для виступів на конференціях захистах.
	Робота з ШІ.
	Сучасні наукові тенденції та робота зі штучним інтелектом.
104 – Фізика та астрономія	*На мою думку потрібно додати курси з пояснення ведення документаційної та звітної роботи, так як це невід'ємна частина наукової роботи.*
	Розмовну англійську мову.
105 – Прикладна фізика та наноматеріали	*Абстрактні чисельні методи вирішення систем алгебраїчних лінійних рівнянь (нам наприклад не казали, що побудова схеми у методі кінцевих різниць може бути повністю автоматичною за алгоритмом Форнберга, а цей алгоритм дозволяє вивести схему для будь-якого порядку точності похідної).*
	Напевно, більше дисциплін вільного вибору. А так, було б непогано більше часу для науки. Нам же дисертацію захищати :)
125 – Кібербезпека	*Дисципліни пов'язані з використанням AI в дослідженнях.*
	Пов'язані з AI та ML.
	Тестування на проникнення, предмети пов'язані з роботою «блакитної команди» – два практичні напрямки, де можна зараз знайти роботу.
	Хоча б «Основи AI», а так можна й не Основи.

ПОБАЖАННЯ АСПІРАНТІВ ЩОДО ДОПОВНЕННЯ ОСВІТНЬОЇ СКЛАДОВОЇ

На вашу думку, які дисципліни потрібно додати для покращення підготовки аспірантів вашої освітньої програми?

ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА	ВІДПОВІДІ НА ВІДКРИТЕ ПИТАННЯ
222 – Медицина	*Клінічне мислення.*
	Менеджмент з написання наукових праць.
	Патанатомія. Аутопсія.
	ШІ вивчення.
281 – Публічне управління та адміністрування	*Математична статистика, теорія ймовірностей, соціологія.*
292 – Міжнародні економічні відносини	*Академічне письмо, дисципліна спрямована на дослідження глобалізаційних процесів, основи цифрової грамотності та кібербезпеки. Окрім цього хотілося б бачити міжфакультетські та міждисциплінарні дисципліни.*

ФОРМУВАННЯ В АСПІРАНТУРІ «М'ЯКИХ» НАВИЧОК (SOFT SKILLS)

Як ви вважаєте, які навички, з тих, що називають «м'якими» (soft skills), допомагають формувати ваша освітня програма в аспірантурі? (множині відповіді, %)

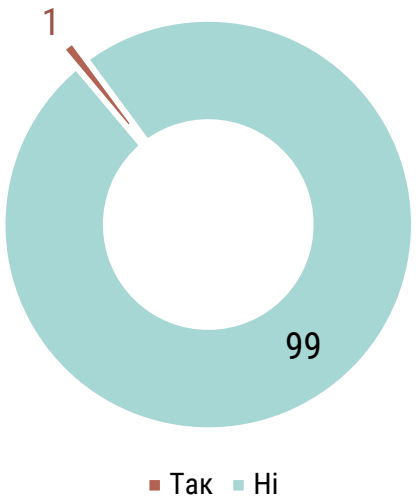

Інше: *"Загалом, кожна взаємодія — класна командна робота. Дуже вдячна за це!"*

Масиви: усі опитані аспіранти 2025 / 2026 навчального року — 278; 2024 / 2025 навчального року — 333; 2023 / 2024 навчального року — 217

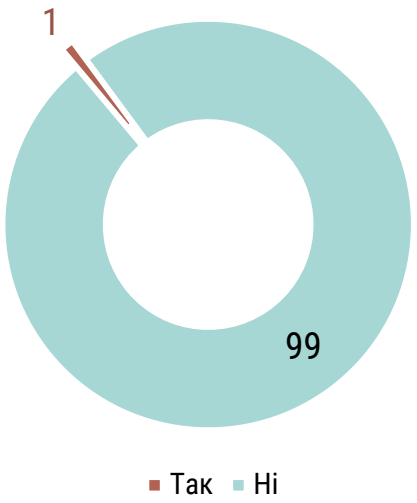
ПРОЯВИ АКАДЕМІЧНОЇ НЕДОБРОЧЕСНОСТІ / ВИПАДКИ КОРУПЦІЇ

Чи стикались ви з проявами академічної недоброчесності під час вступу та навчання в аспірантурі Каразінського?(%)

Коментарі щодо проявів академічної недоброчесності: *"Використання ШІ"; "Надзвичайно гостро стоїть питання того, чому під час вступу замість врахування результатів ЄВІ ухвалили рішення проводити внутрішній вступний іспит з іноземної мови. Очевидно, що під час нього вступники користувались сторонніми ресурсами, тоді як ЄВІ мав більш об'єктивні умови проведення. Цей момент також тісно пов'язаний із завданням на переклад тексту. Виникали сумніви щодо того, чи навіть професійні перекладачі зможуть виконати його на відмінно без використання профільних сервісів у такий проміжок часу."*

Чи стикались ви з випадками корупції в університеті під час вступу та навчання в аспірантурі Каразінського? (%)

Коментарі щодо випадків корупції: *відсутні*

Масиви: усі опитані аспіранти 2025 / 2026 навчального року — 278

3

РОБОТА НАД ДИСЕРТАЦІЄЮ

Обізнаність аспірантів щодо нормативних вимог до підготовки та захисту дисертації помітно зростає третій рік поспіль: збільшується частка тих, хто вважає, що знає правила досконало, а невпевненість у них скорочується. Водночас навіть серед аспірантів старших років лише частина оцінює свої знання як досконалі, тому потреба у зрозумілому інформаційному супроводі процедури захисту зберігається. Контрактники демонструють вищу впевненість у знанні нормативних вимог.

Результати демонструють закономірне просування роботи над дисертацією відповідно до року навчання: першокурсники переважно перебувають на початкових етапах, тоді як серед аспірантів 3–4 років значна частина вже має суттєво підготовлений або майже завершений текст. Порівняно з попередніми роками загальна картина також стала більш позитивною — збільшується представленість більш просунутих стадій готовності дисертацій. Особливо помітна різниця між бюджетниками та контрактниками: останні значно частіше перебувають на завершальних етапах роботи.

Вибір теми дисертації переважно відбувається у взаємодії аспіранта з науковим керівником, тоді як одноосібне визначення теми керівником є радше винятком. Порівняно з попередніми роками дещо посилилася роль самостійного вибору теми аспірантом, що може свідчити про більшу суб'єктність здобувачів у формуванні власної дослідницької траєкторії. Контрактники частіше повідомляють про самостійний вибір теми, бюджетники — про спільне формулювання з керівником.

Публікаційна активність аспірантів демонструє виразну позитивну динаміку: порівняно з минулим роком значно більше респондентів уже мають достатню для захисту кількість статей, а частка тих, хто ще не має публікацій, скоротилася. Очікувано, забезпеченість публікаціями різко зростає з роком навчання. Водночас контрактники суттєво випереджають аспірантів, які навчаються за державним замовленням, що узгоджується з їхньою вищою готовністю дисертацій.

Взаємодія з науковими керівниками залишається однією з найбільш позитивно оцінених складових аспірантури: практично всі аспіранти задоволені співпрацею, а виражена незадоволеність у поточному опитуванні фактично відсутня. Ця оцінка залишається стабільною протягом трьох років. На старших роках дещо зменшується частка безумовно позитивних оцінок на користь більш стриманих, однак це не перетворюється на незадоволеність співпрацею.

Переважна більшість аспірантів вважає, що рухається за запланованим графіком, причому порівняно з попереднім роком упевненість у своєчасності роботи помітно зросла. Відкрите відставання від графіку має поодинокий характер. Відмінності між роками навчання невеликі, що свідчить про відносно стабільний темп роботи на різних етапах аспірантури.

Головні перешкоди лежать переважно поза власне академічною взаємодією з університетом. Найсильніше роботу над дисертацією ускладнюють необхідність поєднувати аспірантуру з роботою та безпекова ситуація і наслідки війни; важливу роль відіграють також сімейні обов'язки, дефіцит часу та психоемоційне виснаження. Натомість проблеми взаємодії з науковим керівником або недостатньої підтримки з боку університету згадуються дуже рідко.

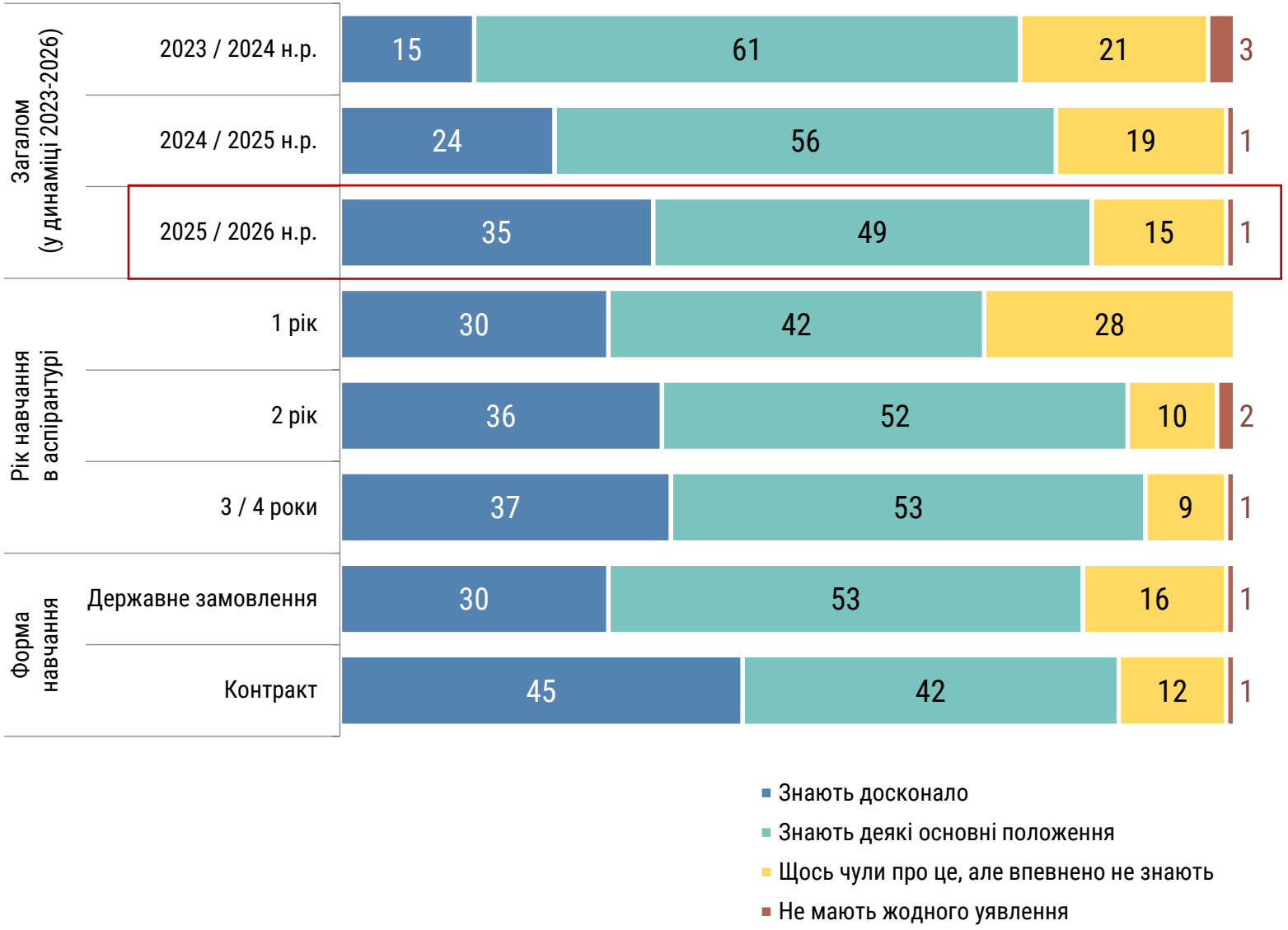
Бар'єри мають накопичувальний характер: робота, війна, сімейні обставини та психологічне навантаження одночасно конкурують за обмежений ресурс часу й уваги аспіранта. Особливо вразливим виглядає другий рік навчання, де за низкою ключових перешкод показники є найвищими. Водночас для аспірантів першого року навчання характерна дещо сприятливіша ситуація — вони частіше зазначають, що суттєвих перешкод немає.

Загалом ми бачимо доволі позитивну картину власне наукової роботи аспірантів. Простежується прогрес у готовності дисертацій і публікаційній активності, покращується знання процедур захисту, більшість аспірантів дотримується запланованого графіку, а співпраця з науковими керівниками оцінюється дуже високо.

При цьому основні ризики для успішного завершення дисертації мають радше ресурсний і контекстуальний, ніж безпосередньо академічний характер: необхідність працювати паралельно з навчанням, війна, сімейні обов'язки, дефіцит часу та емоційне виснаження.

ОБІЗНАНІСТЬ В ПРАВИЛАХ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ТА ЗАХИСТУ ДИСЕРТАЦІЇ

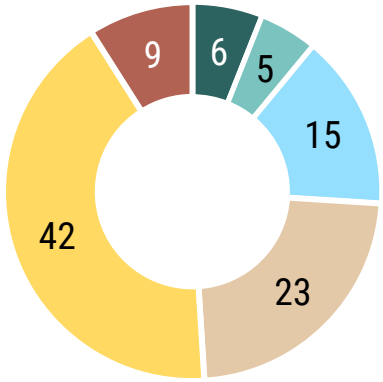
Наскільки ви обізнані в правилах (нормативних документах) щодо підготовки та захисту дисертаційної роботи? (%)

Масиви: усі опитані аспіранти 2025 / 2026 навчального року — 278; 2024 / 2025 навчального року — 333; 2023 / 2024 навчального року — 217. Зокрема аспіранти 2025 / 2026 року навчання: 1 року — 74, 2 року — 84, 3-4 року — 118. Аспіранти, які навчаються за державним замовленням — 187, та за контрактом — 91

СТАН ГОТОВНОСТІ ДИСЕРТАЦІЇ

Ступінь готовності вашої дисертації? (%)

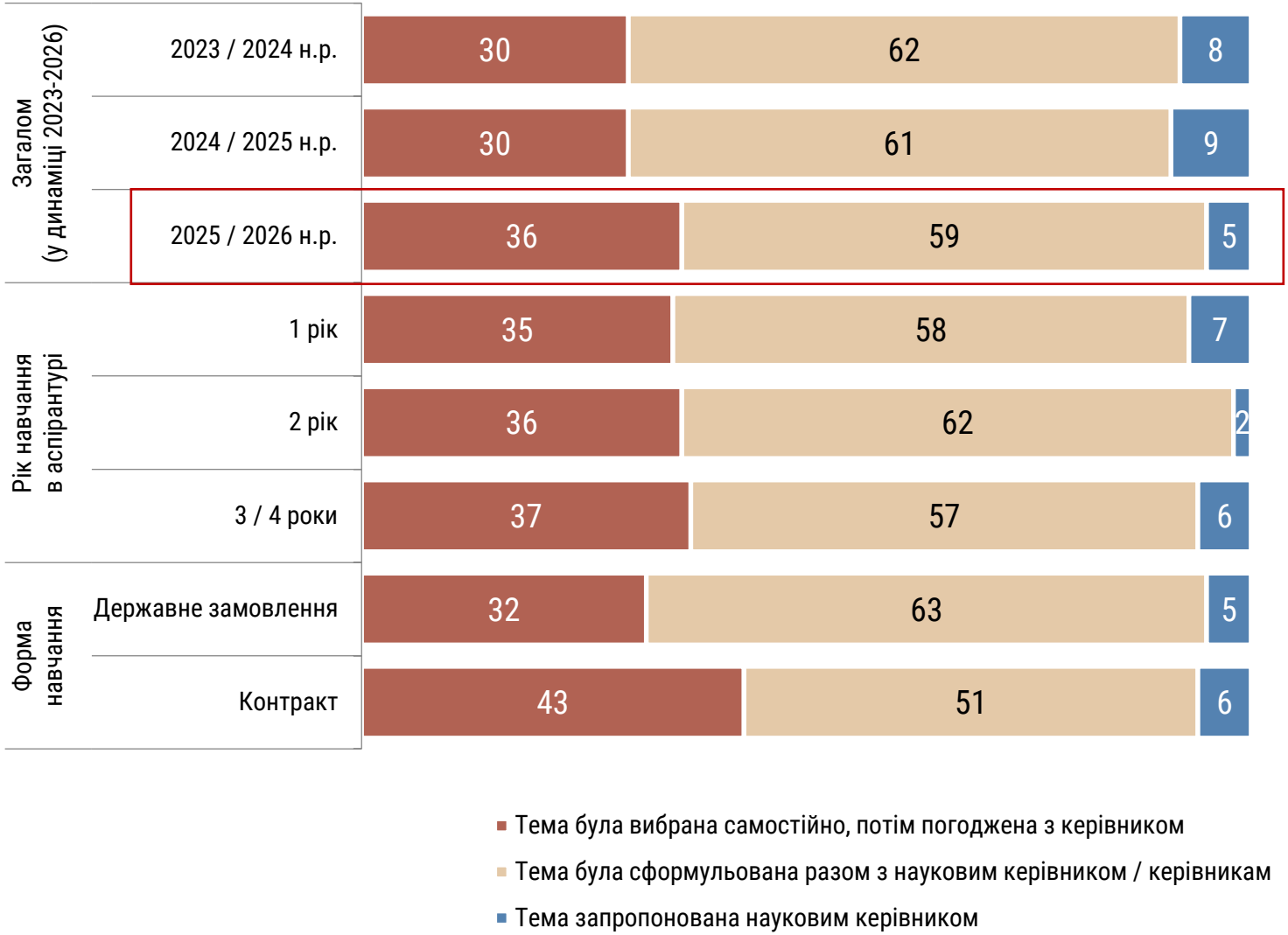
- Дисертація і автореферат готові, готуються до захисту
- Дисертація майже готова, обговорюється на кафедрі
- Більша частина дисертації готова, допрацюються деякі положення
- Значна частина дисертації готова, робота триває
- Дисертація в процесі написання, ще багато роботи
- Працюють над темою дисертації, але ще не починали писати текст

	Загалом (у динаміці 2023-2026)			Рік навчання в аспірантурі			Форма навчання	
	2023 / 2024 навчальний рік	2024 / 2025 навчальний рік	2025 / 2026 навчальний рік	1 рік	2 рік	3 / 4 роки	Державне замовлення	Контракт
Дисертація і автореферат готові, готуються до захисту	3	3	6	0	0	13	4	9
Дисертація майже готова, обговорюється на кафедрі	1	3	5	0	2	11	1	14
Більша частина дисертації готова, допрацюються деякі положення	4	8	15	1	1	33	5	34
Значна частина дисертації готова, робота триває	13	20	23	4	33	28	21	27
Дисертація в процесі написання, ще багато роботи	59	54	42	66	60	15	57	14
Працюють над темою дисертації, але ще не починали писати текст	20	12	9	29	4	0	12	2

Масиви: усі опитані аспіранти 2025 / 2026 навчального року — 278; 2024 / 2025 навчального року — 333; 2023 / 2024 навчального року — 217. Зокрема аспіранти 2025 / 2026 року навчання: 1 року — 74, 2 року — 84, 3-4 року — 118. Аспіранти, які навчаються за державним замовленням — 187, та за контрактом — 91

ВИБІР ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

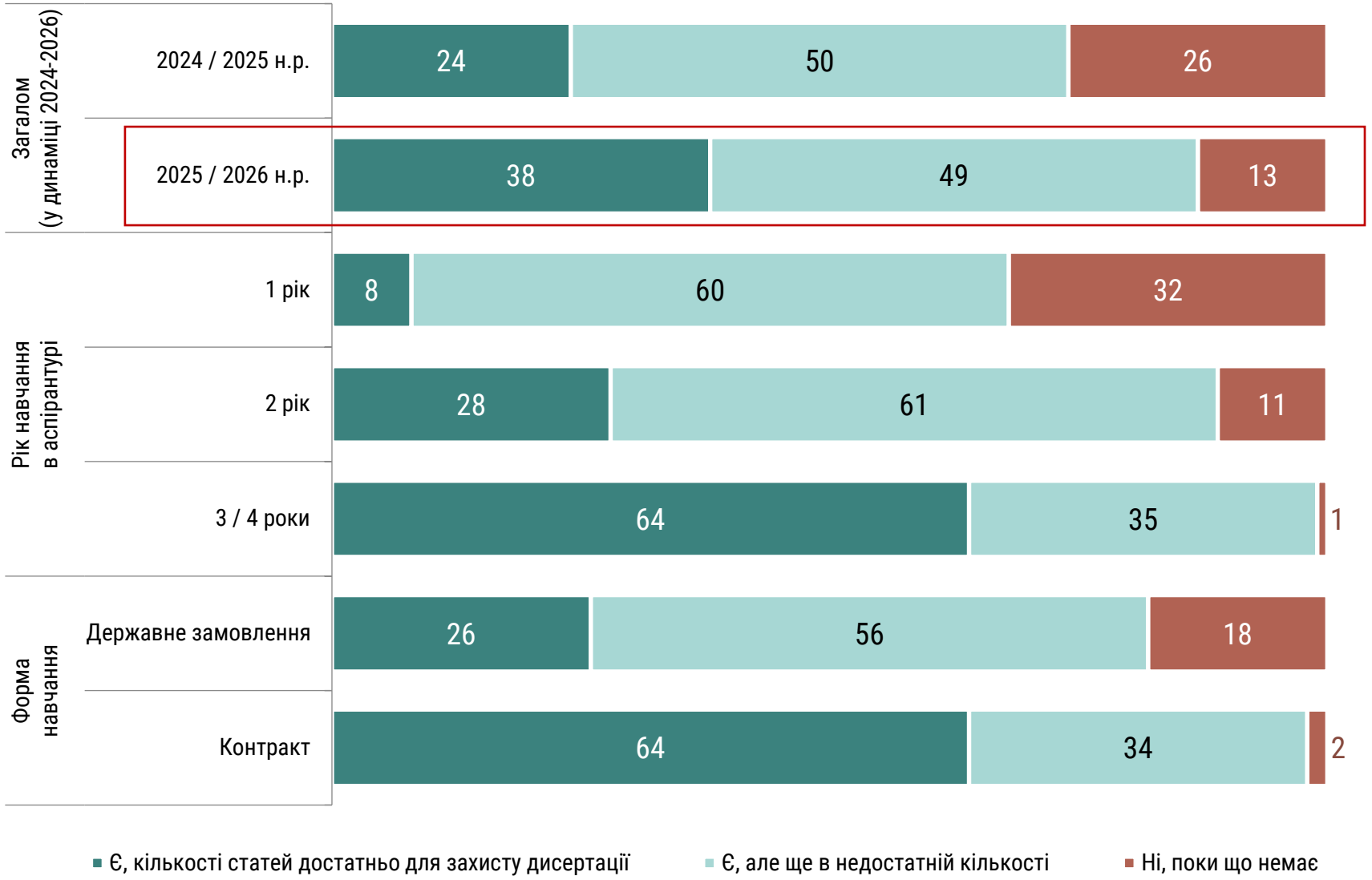
Як було вибрано тему дисертаційної роботи? (%)

Масиви: усі опитані аспіранти 2025 / 2026 навчального року — 278; 2024 / 2025 навчального року — 333; 2023 / 2024 навчального року — 217. Зокрема аспіранти 2025 / 2026 року навчання: 1 року — 74, 2 року — 84, 3-4 року — 118. Аспіранти, які навчаються за державним замовленням — 187, та за контрактом — 91

НАЯВНІСТЬ ОПУБЛІКОВАНИХ СТАТЕЙ З ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Чи є у вас опубліковані статті з теми дисертаційного дослідження? (%)

Масиви: усі опитані аспіранти 2025 / 2026 навчального року — 278; 2024 / 2025 навчального року — 333. Зокрема аспіранти 2025 / 2026 року навчання: 1 року — 74, 2 року — 84, 3-4 року — 118. Аспіранти, які навчаються за державним замовленням — 187, та за контрактом — 91

ЗАДОВОЛЕНІСТЬ СПІВПРАЦЕЮ З НАУКОВИМ КЕРІВНИКОМ / КЕРІВНИКАМИ

Наскільки ви задоволені співпрацею з вашим науковим керівником / керівниками? (%)

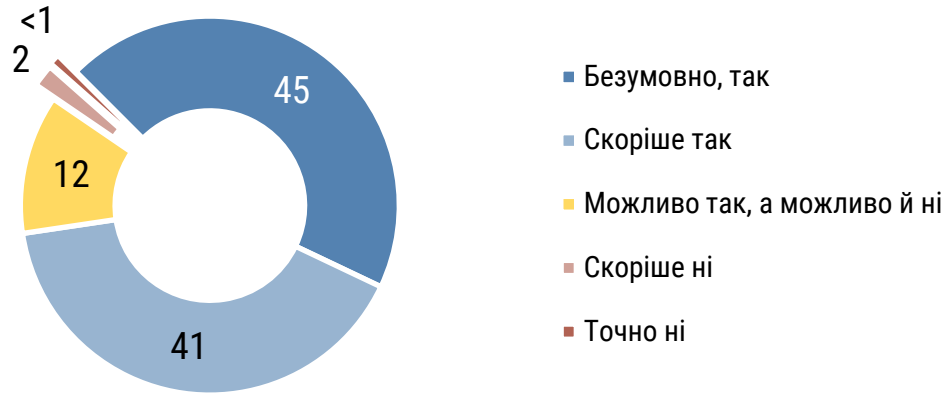

	Загалом (у динаміці 2023-2026)			Рік навчання в аспірантурі			Форма навчання	
	2023 / 2024 навчальний рік	2024 / 2025 навчальний рік	2025 / 2026 навчальний рік	1 рік	2 рік	3 / 4 роки	Державне замовлення	Контракт
Повністю задоволені	84	84	83	85	87	77	83	81
Скоріше задоволені	10	7	14	14	12	17	15	13
У чомусь задоволені, у чомусь ні	3	6	3	1	1	6	2	6
Скоріше незадоволені / зовсім незадоволені	3	3	0	0	0	0	0	0

Масиви: усі опитані аспіранти 2025 / 2026 навчального року — 278; 2024 / 2025 навчального року — 333; 2023 / 2024 навчального року — 217. Зокрема аспіранти 2025 / 2026 року навчання: 1 року — 74, 2 року — 84, 3-4 року — 118. Аспіранти, які навчаються за державним замовленням — 187, та за контрактом — 91

ВИКОНАННЯ ГРАФІКУ РОБОТИ НАД ДИСЕРТАЦІЄЮ

Як ви вважаєте, чи виконуєте ви графік роботи над дисертацією у заплановані терміни? (%)

	Загалом (у динаміці 2024-2026)		Рік навчання в аспірантурі			Форма навчання	
	2024 / 2025 навчальний рік	2025 / 2026 навчальний рік	1 рік	2 рік	3 / 4 роки	Державне замовлення	Контракт
Безумовно, так	33	45	51	41	45	43	49
Скоріше так	46	41	38	45	40	44	35
Можливо так, а можливо й ні	16	12	8	13	13	10	14
Скоріше ні	5	2	3	1	1	2	2
Точно ні	<1	<1	0	0	1	1	0

Масиви: усі опитані аспіранти 2025 / 2026 навчального року — 278; 2024 / 2025 навчального року — 333. Зокрема аспіранти 2025 / 2026 року навчання: 1 року — 74, 2 року — 84, 3-4 року — 118. Аспіранти, які навчаються за державним замовленням — 187, та за контрактом — 91

ЩО НАЙБІЛЬШЕ УСКЛАДНЮЄ АБО СПОВІЛЬНЮЄ РОБОТУ НАД ДИСЕРТАЦІЄЮ

Що найбільше ускладнює або сповільнює вашу роботу над дисертацією? (множинні відповіді, %)

	Загалом	Рік навчання в аспірантурі			Форма навчання	
		1-й	2-й	3-й / 4-й	Державне замовлення	Контракт
Поєднання навчання в аспірантурі з роботою	62	61	69	58	60	65
Безпекова ситуація та наслідки війни	56	47	64	56	59	51
Сімейні обов'язки або особисті обставини	36	26	40	41	34	41
Нестача часу для системної роботи над дисертацією	28	30	30	25	30	23
Втрата мотивації, емоційне виснаження або психологічне вигорання	24	20	30	22	27	19
Стан здоров'я або самопочуття	17	18	12	19	16	19
Недостатнє фінансове забезпечення	11	14	8	11	11	10
Складність організації або проведення дослідження / збору даних	11	16	10	8	13	5
Брак доступу до необхідних баз даних, програмного забезпечення, літератури, матеріалів, обладнання тощо	9	12	11	6	9	9
Складні побутові або житлові умови	6	4	10	6	8	4
Недостатня комунікація або труднощі у взаємодії з науковим керівником	3	0	5	4	3	4
Недостатня підтримка з боку кафедри, факультету або університету	3	3	1	3	2	3
Інше	1	0	4	0	1	2
Ніщо суттєво не заважає	13	22	10	10	14	11

* Інше: "Брак відкритих статистичних даних"; "Закриті реєстри під час воєнного стану для збору інформації"; "Здається, війна обумовлює 95% складнощів. Зокрема, бракує можливості регулярно перебувати в професійному середовищі для співпраці."; "Хотілось би мати дуже чіткі вимоги до того, як мають бути оформлені документи на захист. Стикаюсь з відсутністю, або неточністю інформації. Це дещо ускладнює та сповільнює навігацію в процесі."

Масиви: усі опитані аспіранти 2025 / 2026 навчального року — 278. Зокрема аспіранти 1 року — 74, 2 року — 84, 3-4 року — 118. Аспіранти, які навчаються за державним замовленням — 187, та за контрактом — 91

4

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ЦИФРОВІ НАВИЧКИ

ШІ вже став звичним інструментом навчальної та наукової роботи аспірантів: абсолютна більшість використовує його хоча б з певною регулярністю, хоча щоденне використання поки не домінує. Відмова від ШІ пов'язана переважно не з браком навичок чи технічною складністю, а зі свідомою позицією — небажанням залежати від технології, недовірою до результатів та побоюваннями щодо академічної доброчесності.

Використання ШІ має переважно допоміжний та інструментальний характер: аспіранти найчастіше делегують йому редагування текстів, переклад, пошук та систематизацію інформації, пояснення / вдосконалення текстів. Помітне місце займає також самонавчання та робота з академічними джерелами. Натомість безпосередня генерація текстів належить до найменш поширених практик, що свідчить про переважне використання ШІ як асистента в роботі, а не заміни самостійної академічної діяльності.

Практики використання ШІ концентруються навколо кількох універсальних генеративних платформ, серед яких безумовним лідером є ChatGPT, але значного поширення набули також Gemini та Claude. Водночас аспіранти не обмежуються одним сервісом: використання спеціалізованих інструментів для перекладу, роботи з текстом, пошуку інформації, програмування та створення контенту свідчить про поступове формування диверсифікованого набору ШІ-інструментів.

Ставлення аспірантів до ШІ є переважно позитивним: домінує сприйняття його як інструменту, що підвищує ефективність навчання, тоді як негативні оцінки залишаються меншістю. При цьому університетська політика щодо ШІ вже має досить високий рівень впізнаваності, а більшість аспірантів не просто знає про її існування, а ознайомилася з документом.

Це створює сприятливе підґрунтя для переходу від дискусії "використовувати чи не використовувати ШІ" до формування практик його відповідального та академічно доброчесного застосування.

Для значної частини аспірантів наявного рівня цифрової компетентності загалом достатньо, а потреби решти є дуже різноманітними й не концентруються навколо однієї навички. Найбільш помітний запит стосується програмування, створення мультимедійного контенту, роботи з даними та спеціалізованим професійним програмним забезпеченням, використання ШІ тощо.

Відкриті відповіді на запитання *"Які конкретні цифрові інструменти, програми, сервіси або мови програмування ви хотіли б опанувати або поглибити знання?"* конкретизують загальну тенденцію: найвиразнішим наскрізним запитом для аспірантів різних спеціальностей є програмування, передусім Python. Поряд із ним регулярно згадуються R, SQL та спеціалізовані засоби аналізу й візуалізації даних — SPSS, MAXQDA, Power BI, Tableau. Таким чином, значна частина запитів орієнтована не просто на "цифрову грамотність", а на практичну роботу з даними та автоматизацію дослідницьких завдань.

Водночас потреби суттєво диференціюються за спеціальностями. Для природничих і технічних напрямів характерний запит на мови програмування, математичні та симуляційні середовища; для суспільних наук — на статистичний аналіз, візуалізацію та якісний аналіз даних; для окремих спеціальностей — на вузькопрофесійне ПЗ. Це аргументує доцільність не єдиного універсального курсу цифрових навичок, а гнучкого набору модулів відповідно до дослідницьких потреб різних ОНП.

КОРИСТУВАННЯ ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ

Чи використовуєте ви ШІ у навчанні та науковій роботі? (%)

Масив: усі опитані аспіранти — 278

Запитання для тих, хто не користується ШІ

Чому ви не використовуєте інструменти штучного інтелекту? (множинні відповіді, %)

* Інше: “Власне навчання”; “Вважаю написання дисертації творчим процесом, в результаті якого має бути створено унікальний об’єкт інтелектуальної роботи. На мою особисту думку ШІ — це не про творчість і не про унікальність”.

Масив: аспіранти, які не використовують інструменти ШІ, — 22

ФОРМАТИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Які саме дії ви зазвичай виконуєте за допомогою інструментів ШІ під час навчання? (множинні відповіді, %)

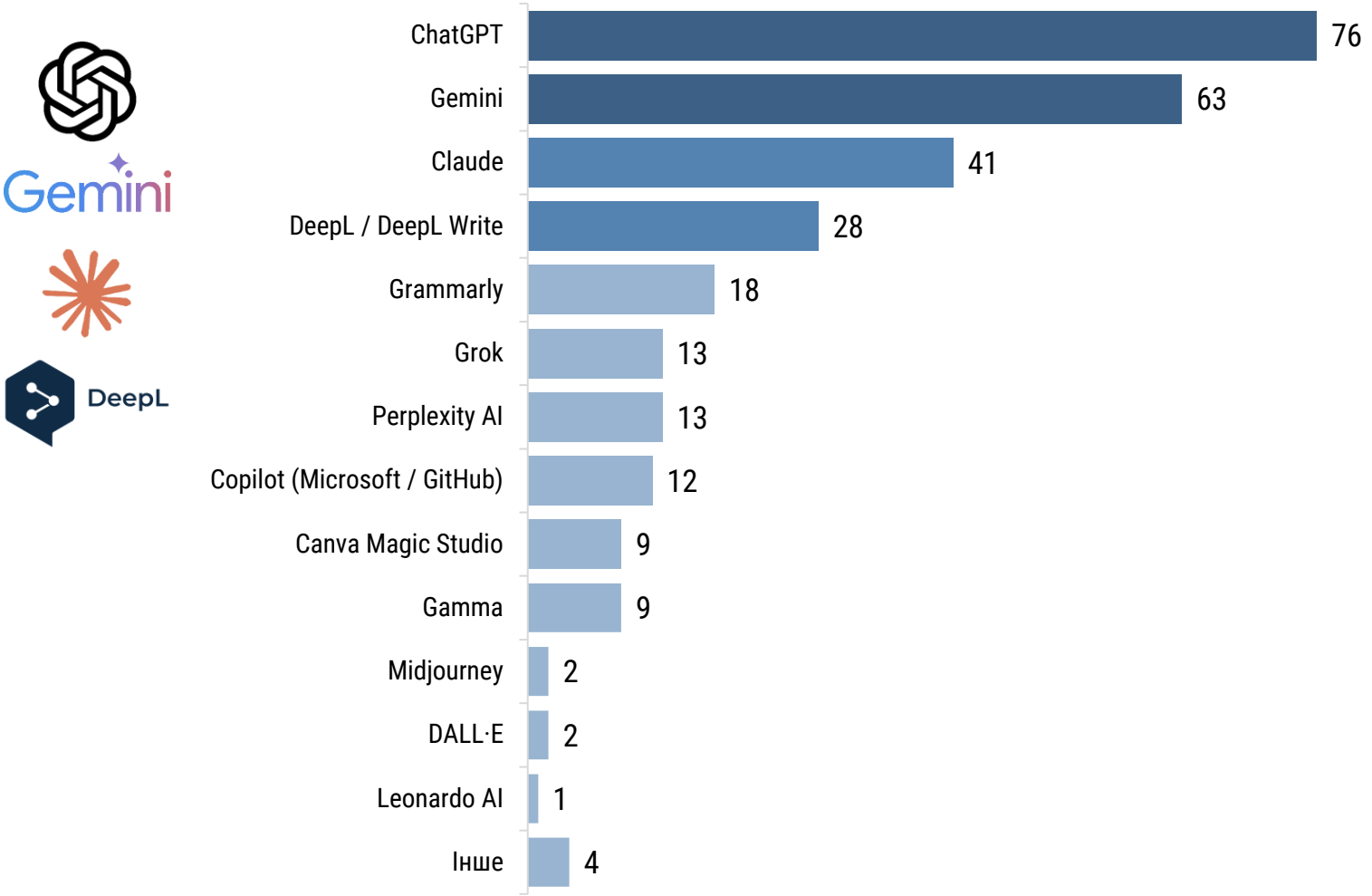
* Зміст, аргументація, логіка роботи.

** Інші відповіді: *“для пошуку варіантів синонімів при написанні наукових текстів, для віднайдення потрібної інформації в якості альтернативи усталених електронним пошуковим системам”*.

Масив: аспіранти, які користуються інструментами ШІ, — 256

ІНСТРУМЕНТИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Які саме ШІ-інструменти ви використовуєте? (множинні відповіді, %)

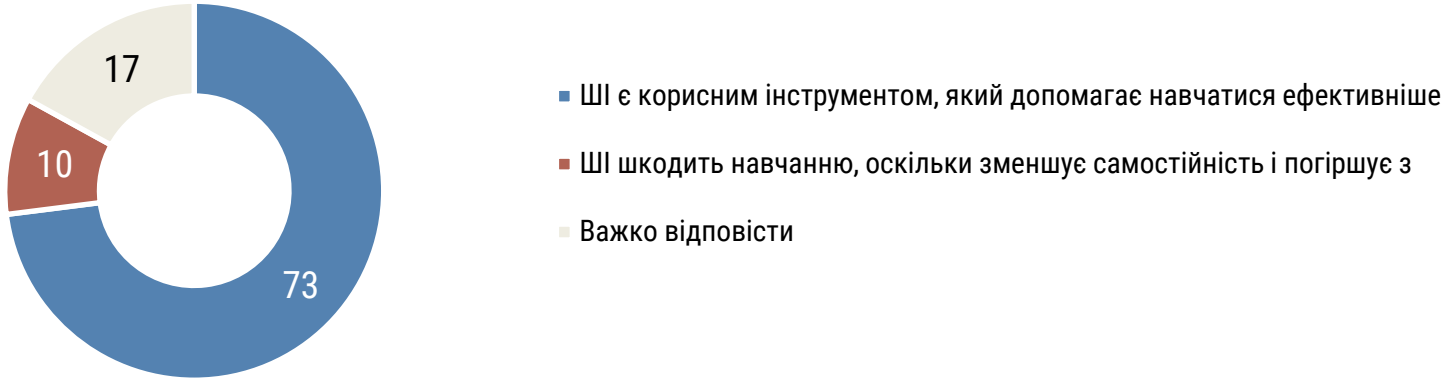

Інші інструменти ШІ: NotebookLM, DeepSeek, Local LLM / Локальні моделі з LLM Studio, LanguageTool тощо.

Масив: аспіранти, які користуються інструментами ШІ, — 256

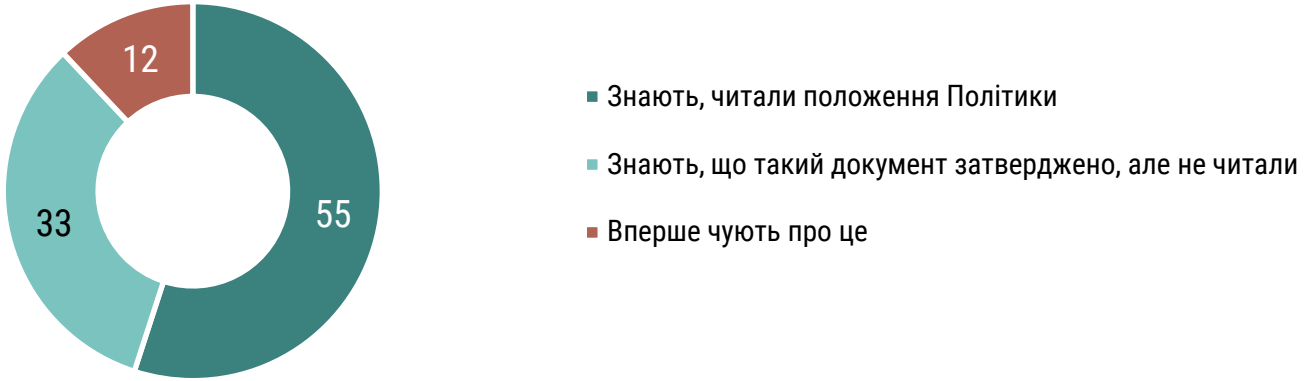
ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Яке з наведених тверджень найбільше відповідає вашій думці про вплив штучного інтелекту на навчання у виші? (%)

ІНФОРМОВАНІСТЬ ПРО ПОЛІТИКУ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ШІ В УНІВЕРСИТЕТІ

Знаєте ви чи ні про затверджену в Каразінському університеті Політику щодо використання штучного інтелекту? (%)

Масив: усі опитані аспіранти — 278

ПОТРЕБА В НОВИХ ЦИФРОВИХ НАВИЧКАХ

Яких цифрових навичок вам бракує або які з них ви хотіли б покращити для навчання та майбутньої професійної діяльності? (%)

* Резюме, портфоліо, профіль у професійних або академічних мережах

** Інші відповіді: “Повне заперечення ШІ на сьогодні на мою думку вже не актуально, оскільки я не можу бути впевненим, що автор якого я цитую, не використовував ШІ, таким чином, цитуючи іншого науковця є шанс натрапити на «несанкціоноване» використання ШІ, особливо в наш час, коли є конкретна вимога використовувати статті в більшості за період 2021-2026, що якраз припадають на активний розвиток ШІ. Скромна думка молодого науковця — використання ШІ повинно бути врегульовано, але без категоричного заперечення, оскільки вплив сучасних технологій на академічний розвиток вже надто важко ігнорувати”.

Масив: усі опитані аспіранти — 278

НАЗВИ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ, ПРОГРАМ, СЕРВІСІВ ДЛЯ ОПАНУВАННЯ

Відповіді на відкрите запитання: «Які конкретні цифрові інструменти, програми, сервіси або мови програмування ви хотіли б опанувати або поглибити знання? Вкажіть одну або кілька назв»

ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА	ВІДПОВІДІ НА ВІДКРИТЕ ПИТАННЯ
011 – Освітні, педагогічні науки	Claude.
015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями)	Хотілось би опанувати сучасні флагманські сервіси штучного інтелекту, зокрема ChatGPT Pro, Claude Max і Gemini Ultra, поглибити знання їхніх функціональних можливостей та дослідити потенціал передових інструментів ШІ, доступних у розширених тарифних планах, для ефективної освітньої й науково-дослідної роботи.
032 – Історія та археологія	Архітектурна логіка для побудови власних варіантів ПЗ, адже просто писати код може ШІ. Питання — як його скерувати потрібним шляхом. Якщо ж вужче, то Python як найбільш широко-вживаний варіант мови програмування. Можливо більш прості та корисні речі як xml чи SQL теж. Втім, додавання такого предмету як загальнообов'язкового курсу для моєї галузі вважаю недоцільним. Краще робити це на рівні додаткової кафедри \ спеціалізації на рівні бакалавріату.
033 – Філософія	Python.
035 – Філологія	Базові навички програмування для обробки груп даних.
051 – Економіка	Latex.
	Python.
	SPSS обробка та аналіз статистичних даних.
052 – Політологія	Python, Apache superset.
053 – Психологія	Python
054 – Соціологія	IBM SPSS Statistics, MAXQDA.
	Python, R.
	R.
	Tableau, Power BI, MAXQDA, Visual Studio Code (і робота з Claude Code, зокрема по MCP)
	Мова програмування R.
	Python, R.
073 – Менеджмент	Python.

076 – Підприємництво та торгівля	Google Cloud.
	Python, SQL, BigQuery.
	Python.
081 – Право	Програми Adobe необхідні для створення подкастів.
091 – Біологія	Python.
102 – Хімія	Python.
103 – Науки про Землю	Petrel, Techlog, Matlab, Fortran.
	Python.
104 – Фізика та астрономія	Python, C, C++.
	C++.
105 – Прикладна фізика та наноматеріали	FEKO, HFSS.
	Python.
	Python, C, SQL.
	Для нашого напрямку по фізиці слід ввести поглиблені курси Fortran (починаючи із F77 і закінчуючи F2003 стандартом мови програмування), Python (з урахуванням numpy, sympy, scipy та matplotlib).
	Мова програмування Python; симулятори CST, HFSS, Feko, COMSOL Multiphysics; програми типу CORELDraw для побудови рисунків до фізичних задач.
	Мови програмування: синтаксис і алгоритми (Python, C++, Fortran).
	Python.
	C.
106 – Географія	ArcGIS.
125 – Кібербезпека	Kali Linux (включно з Kali Purple) – поглибити знання.
175 - Інформаційно-вимірювальні технології	Agentic AI.
222 – Медицина	Excel.
281 – Публічне управління та адміністрування	Notebook LM, Google Antigravity.
292 – Міжнародні економічні відносини	Power BI, Tableau.
	Мови програмування — Python, цифрові інструменти — SPSS, цифрові агенти на ШІ.

5

РОБОТА ПАРАЛЕЛЬНО ІЗ НАВЧАННЯМ В АСПІРАНТУРІ

Поєднання аспірантури з професійною зайнятістю є практично універсальною моделлю: переважна більшість аспірантів працює, причому найчастіше — з повною зайнятістю. Порівняно з тим, що було 2 роки тому, помітно зросла саме частка повністю зайнятих, тоді як часткова зайнятість скоротилася. Особливо поширена повна зайнятість серед контрактників, що підкреслює різний ресурсний контекст навчання за різними формами фінансування.

Для більшості аспірантів робота має професійно релевантний характер: вона безпосередньо відповідає спеціальності або є суміжною з нею. Отже, зайнятість варто розглядати не лише як конкурент аспірантури за час, але й як потенційне середовище професійного розвитку та застосування отриманих компетентностей. Водночас приблизно для чверті працюючих робота не пов'язана зі спеціальністю, що може посилювати конфлікт між професійною зайнятістю та науковою роботою.

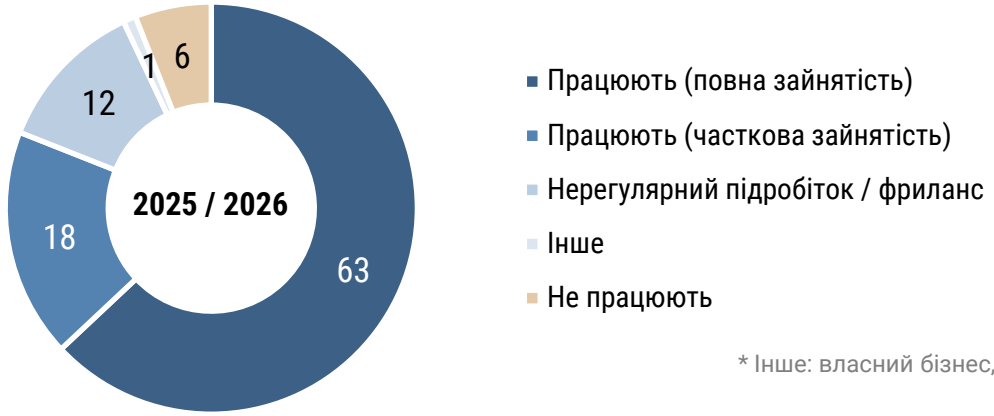
Робота й аспірантура фактично мають однакову вагу в системі пріоритетів працюючих аспірантів: групи тих, для кого первинним є навчання, і тих, для кого первинною є робота, майже рівні. Водночас порівняно з попереднім вимірюванням відбувся виразний зсув у бік навчання — аспірантура значно частіше позиціонується як основна діяльність, а не як доповнення до роботи.

Пріоритет навчання поступово слабшає на старших роках, тоді як робота набуває більшої ваги. Найвиразніша відмінність пов'язана з формою фінансування: серед бюджетників переважає орієнтація на навчання, тоді як для контрактників основною діяльністю значно частіше є робота.

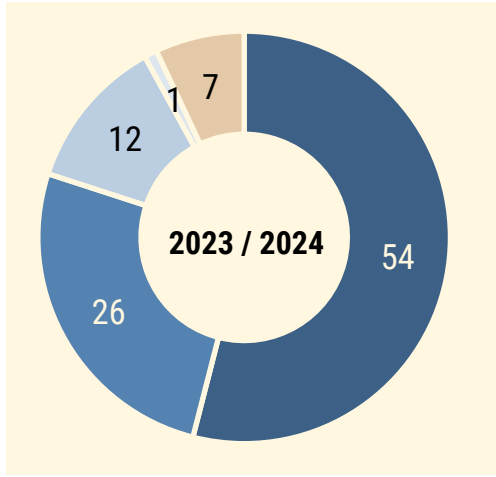
Аспірантура для абсолютної більшості здобувачів існує не замість професійної зайнятості, а паралельно з нею, причому дедалі частіше йдеться про повноцінну роботу з повною зайнятістю. Водночас ця ситуація не обов'язково означає розрив між академічною та професійною траєкторіями: у більшості випадків робота пов'язана зі спеціальністю аспіранта або суміжною сферою. Ключовою проблемою стає радше конкуренція за час і пріоритетність між двома видами діяльності.

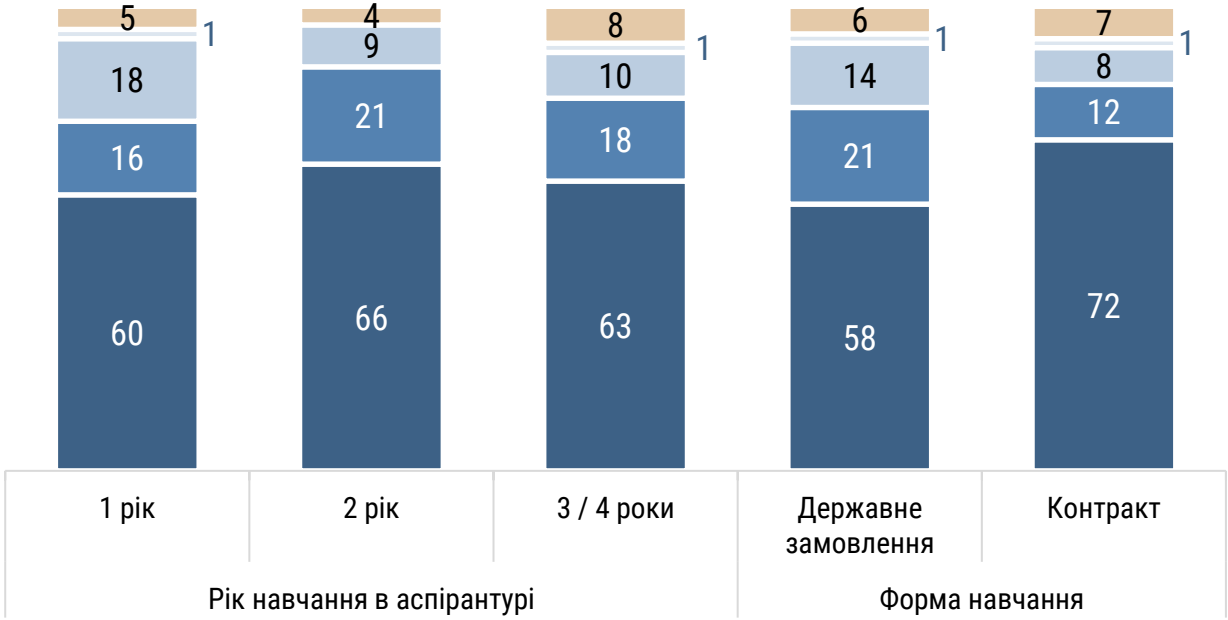
КІЛЬКІСТЬ АСПІРАНТІВ, ЩО ПРАЦЮЮТЬ ПАРАЛЕЛЬНО З НАВЧАННЯМ

Чи працюєте ви зараз паралельно з навчанням в аспірантурі? (%)

* Інше: власний бізнес, ФОП

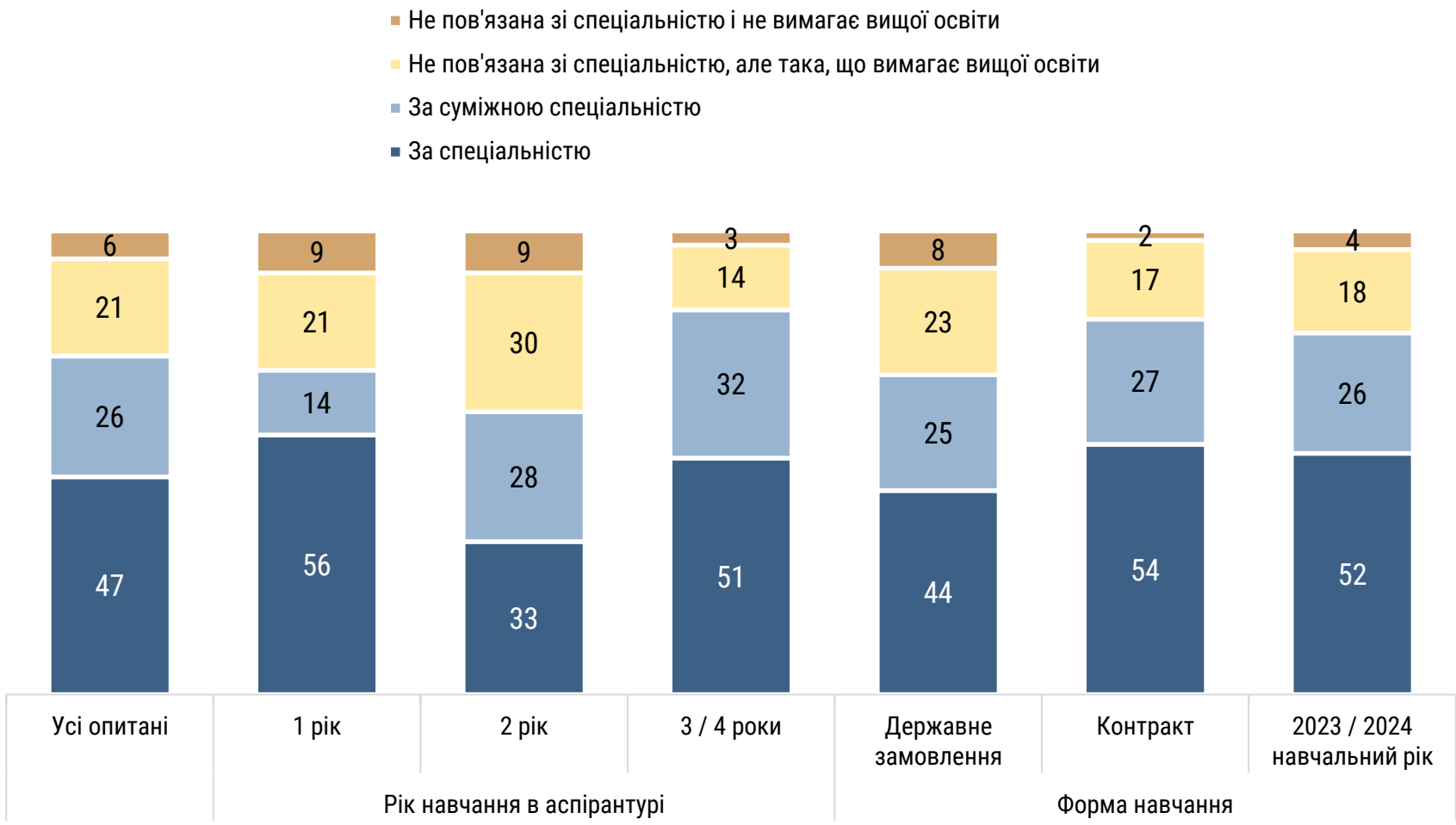

Масиви: усі опитані аспіранти 2025 / 2026 навчального року — 278; 2024 / 2025 навчального року — 333. Зокрема аспіранти 2025 / 2026 року навчання: 1 року — 74, 2 року — 84, 3-4 року — 118. Аспіранти, які навчаються за державним замовленням — 187, та за контрактом — 91

ХАРАКТЕР ЗАЙНЯТОСТІ АСПІРАНТІВ

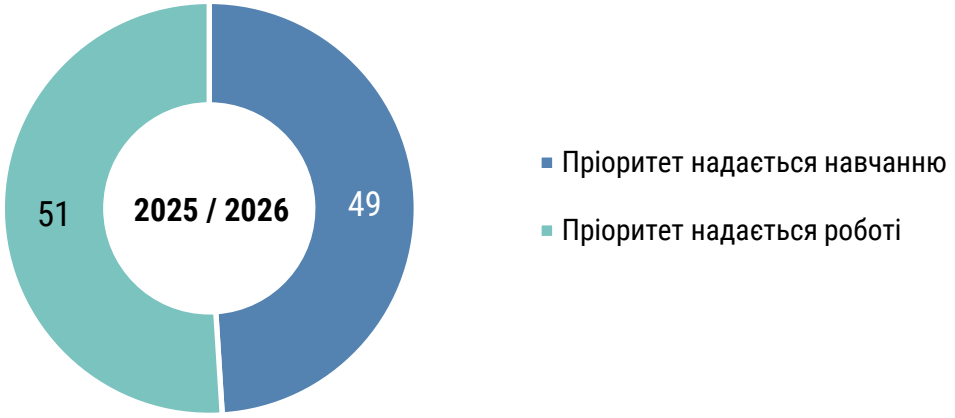
Яка це робота? (%)

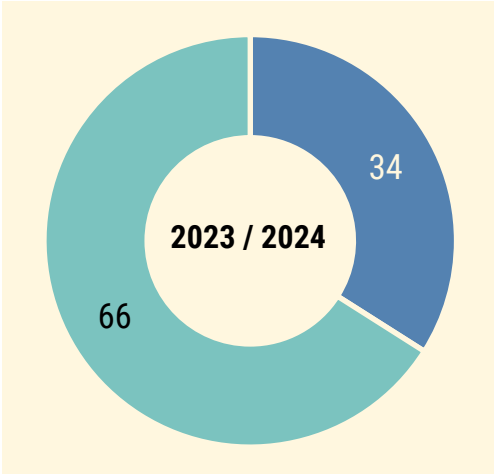

Масиви: усі опитані аспіранти 2025 / 2026 навчального року — 278; 2024 / 2025 навчального року — 333. Зокрема аспіранти 2025 / 2026 року навчання: 1 року — 74, 2 року — 84, 3-4 року — 118. Аспіранти, які навчаються за державним замовленням — 187, та за контрактом — 91

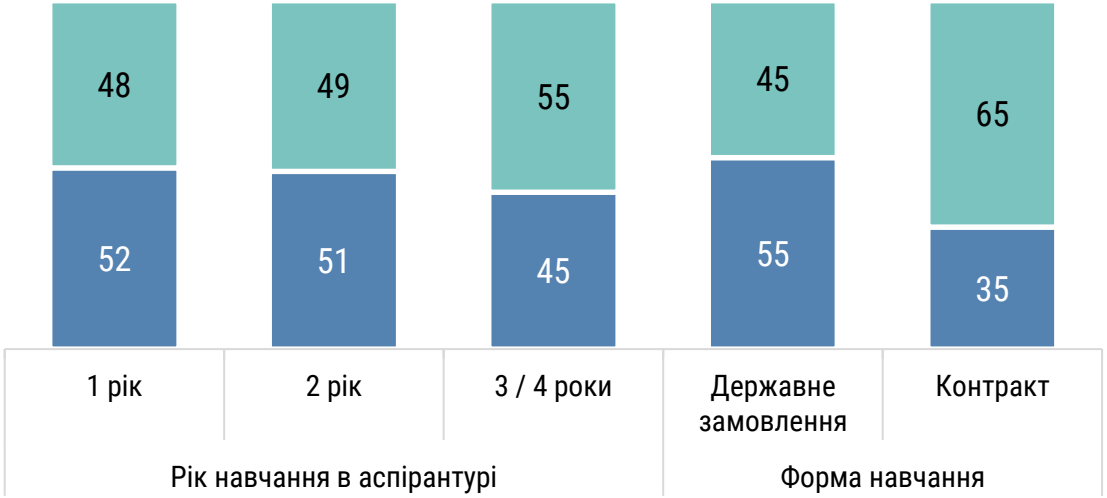
ВИЗНАЧЕННЯ ПРІОРИТЕТІВ — НАВЧАННЯ ЧИ РОБОТА

Яке з запропонованих нижче тверджень найкраще описує вашу нинішню ситуацію щодо навчання в університеті та роботи: 1) «Перш за все, я навчаюсь, але разом з тим паралельно працюю» або 2) «Перш за все, я працюю, але разом з тим паралельно навчаюсь» (%)

Пріоритети в залежності від року та форми навчання (%)

Масиви: усі опитані аспіранти 2025 / 2026 навчального року — 278; 2024 / 2025 навчального року — 333. Зокрема аспіранти 2025 / 2026 року навчання: 1 року — 74, 2 року — 84, 3-4 року — 118. Аспіранти, які навчаються за державним замовленням — 187, та за контрактом — 91

6

ЗАДОВОЛЕНІСТЬ НАВЧАННЯМ В АСПІРАНТУРІ

Аспірантам було запропоновано дати відповіді на відкрите запитання та розповісти про проблеми, з якими вони стикаються під час навчання в аспірантурі. Відкриті відповіді показують, що критичні зауваження аспірантів спрямовані передусім не на якість викладання, а на організаційні умови навчання та супроводу наукової роботи. Найпомітнішими є надмірна бюрократизація, складність і мінливість процедур, а також недостатньо системна та своєчасна організаційна комунікація. Особливо важливою виглядає потреба у зрозумілій "навігації" аспіранта — від початку навчання до оформлення документів і процедури захисту.

Другий комплекс проблем пов'язаний із дефіцитом часу на власне дослідження. Освітнє навантаження не завжди сприймається як інтегроване з дисертаційною роботою, а необхідність паралельно працювати ще більше загострює конкуренцію за час. У результаті фінансові обмеження, зайнятість і навчальне навантаження утворюють взаємопов'язаний комплекс чинників, що може призводити до перевантаження та емоційного виснаження.

Війна впливає на аспірантуру не лише через безпосередні безпекові ризики, а й через психоемоційне виснаження та послаблення академічного середовища. Дистанційний характер освітнього процесу, обмеження мобільності та дефіцит особистої професійної взаємодії звужують можливості академічної соціалізації, участі у міжнародних заходах та включення у дослідницькі спільноти.

Попри перелічені проблеми, загальна задоволеність аспірантурою дуже висока, а виражена незадоволеність практично відсутня.

Найбільш позитивно свій досвід оцінюють аспіранти другого року та контрактники; дещо стриманішими є аспіранти першого року навчання, серед яких частіше трапляються проміжні оцінки. Отже, критичні зауваження з відкритого питання варто інтерпретувати переважно як запит на вдосконалення окремих аспектів загалом позитивно оцінюваної системи, а не як свідчення загального невдоволення аспірантурою.

Готовність повторно обрати Каразінський університет та свою освітньо-наукову програму є майже універсальною, а частка тих, хто переглянув би свій вибір, мінімальна. Обидва показники залишаються стабільно високими протягом трьох років, причому в поточному вимірюванні оцінка власної ОНП відновилася після певного зниження минулого року. Це свідчить про високу сталість освітнього вибору та загалом позитивний досвід аспірантів.

Підсумовуючи, наявність конкретних проблем не трансформується у загальне негативне ставлення до аспірантури. Аспіранти досить чітко бачать проблемні зони — бюрократію, організаційну комунікацію, конкуренцію навчального навантаження з дисертаційною роботою, дефіцит часу, необхідність працювати та наслідки війни, — але водночас переважна більшість загалом задоволена навчанням в аспірантурі Каразінського університету. Особливо показово, що позитивна оцінка підтверджується не лише прямим питанням про задоволеність, а й готовністю знову обрати і Каразінський університет, і свою ОНП. Основний потенціал покращення лежить не стільки у зміні змісту аспірантури загалом, скільки у спрощенні процедур, кращому організаційному супроводі та створенні умов, за яких аспірант матиме більше ресурсів для власне наукової роботи.

ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ В АСПІРАНТУРІ

Напишіть, з якими проблемами ви стикаєтесь в процесі навчання в аспірантурі?
Що вам заважає? У чому потрібна допомога?
відкрите питання

Отримано 47 змістовних відповідей на це відкрите запитання (17% усіх опитаних аспірантів). У відповідях досить чітко проступає кілька повторюваних сюжетів.

1. Бюрократизація аспірантури та складність процедур

Один із найвиразніших сюжетів — відчуття надмірної кількості формальних процедур, документів, перевірок і мінливих вимог, особливо пов'язаних із підготовкою до захисту. Проблемою є не лише сам обсяг бюрократії, а й незрозумілість вимог та дублювання документів. У частині відповідей звучить потреба в електронному документообігу та простішому адміністративному супроводі.

«Найбільша проблема навчанні в аспірантурі це сильна бюрократизація процесу».

«Для захисту треба багато незрозумілих бумаг, котрі себе постійно повторюють».

«Відсутність електронного документообігу, велика кількість перевірок та законодавчих змін».

«Єдине де мені потрібна допомога — більш точне формулювання вимог до оформлення документів на захист».

Сюди ж належить загальніше зауваження про *"бюрократію та невідповідність процесів поточному стану у країні"* та сприйняття частини додаткових активностей як зайвого адміністративного навантаження.

2. Недостатня організаційна комунікація та передбачуваність навчання

Другий великий сюжет — нестача зрозумілої, своєчасної та централізованої інформації. Особливо це відчувається на початку аспірантури, коли аспірант має швидко приймати важливі рішення, ще не розуміючи правил і логіки навчання. Проблема тут не стільки в абсолютній відсутності інформації, скільки в її фрагментарності, запізнілості та складності планування на її основі.

«Дуже не вистачає комунікації з боку відділу аспірантури, щодо інформування, надавання інструкцій, організаційних моментів. Особливо на першому курсі навчання».

«Інколи інформація (організаційна) фрагментарна або з'являється в останній момент. Хочеться більше простору для планування та більшої передбачуваності».

«Після вступу, практично одразу треба обирати вибіркові дисципліни, формувати план наукової та освітньої роботи при тому, що ти ще не дуже розумієш, що та як організовано на аспірантурі».

У цьому ж контексті цікава пропозиція щодо централізованого супроводу окремих етапів програми, зокрема педагогічної практики, через відповідальний підрозділ або координаторів. Тобто тут можна сформулювати потребу ширше як навігація аспіранта по освітньо-науковій програмі.

3. Конфлікт між освітнім навантаженням і роботою над дисертацією

Частина аспірантів сприймає навчальну складову не як ресурс для дисертації, а як те, що конкурує з дослідницькою роботою за час. Критика стосується кількості домашніх завдань, релевантності дисциплін темі дисертації, жорсткості навчального плану та розкладу.

«Навчання в аспірантурі відволікає мене від дисертаційного дослідження».

«Освітні дисципліни не мають нічого спільного з темою дисертації та займають час, який можна було б приділити дослідженням».

«Нелінійний процес дослідження складно узгодити з навчальним планом».

Особливо показова розгорнута відповідь:

«Завантаженість "домашніми завданнями" [...] за навчальними курсами призводить до того, що дисертація стає другорядним завданням, що, на мій погляд, помилково».

Водночас там же міститься конструктивна пропозиція: зменшити кількість навчальних завдань, але зробити їх пов'язаними з власним дослідженням — наприклад, підготовкою статті, дослідницького проєкту або виступу на конференції. Проблема може полягати не просто в “надмірному навантаженні”, а в слабкій інтеграції освітньої та дослідницької складових аспірантури.

4. Дефіцит часу, необхідність працювати та фінансові обмеження

Окремий потужний сюжет — неможливість повноцінно зосередитися на аспірантурі через необхідність заробляти на життя. Робота забирає час на дисертацію, а поєднання двох сфер створює постійне напруження.

«Немає можливості повністю зайнятись навчанням. Спочатку робота, щоб мати хоча б якісь фінансові ресурси для життя. Далі навчання. Все інше — за залишковим принципом».

«Емоційне вигорання, важко поєднувати роботу та навчання».

«Через поєднання з роботою я знаходжусь у постійному напруженні, поспіху та неможливістю розслабитись».

Окремо кілька відповідей прямо вказують на фінансову проблему — від короткого *«гроші»* до *«катастрофічно недостатнього фінансування»*. Тобто тут утворюється ланцюжок: низьке фінансове забезпечення → необхідність працювати → дефіцит часу → менше часу на дисертацію → перевантаження та вигорання.

5. Потреба у підтримці власне дослідницької та академічної діяльності

Частина відповідей говорить вже не про організацію аспірантури, а про потребу в практичній підтримці становлення дослідника: написанні статей, участі у конференціях, роботі з літературою, пошуку й опрацюванні інформації, презентації власних результатів.

«Допомога з конференціями чи написанням статей».

«Не вистачає вміння писати саме цікаві наукові матеріали, а не шлак, якого просто гори. Не вистачає вміння висловлювати свої думки вголос».

«В оглядах літератури та наявних інформацій».

До цього сюжету належить і проблема доступу до наукової літератури та баз даних. Один респондент дуже конкретно описує високу вартість західних книжок і статей порівняно зі стипендією та пропонує розширювати партнерство університету з бібліотеками й видавничими платформами.

6. Війна, безпекова ситуація та психоемоційне виснаження

Це специфічний контекст, який безпосередньо впливає і на можливість планування дослідження, і на психологічну готовність працювати.

«Безпекова ситуація, що позбавляє можливості повністю організовувати та планувати роботу».

«Проблема в психологічній неготовності після обстрілів осягнути все що заплановано».

«Психоемоційний стан і втрата мотивації до навчання».

Навіть коротке *«ФПВ у місті, що трохи напружує»* добре передає те, наскільки безпековий контекст став повсякденним фоном навчання.

Важливо, що у розгорнутій відповіді міститься й пропозиція після завершення війни передбачити додатковий період для подолання дослідницьких та освітніх втрат.

7. Дефіцит академічного середовища, професійної взаємодії та мобільності

Війна та дистанційний формат мають ще один наслідок — послаблення включеності аспіранта в академічну спільноту. Респонденти говорять про нестачу офлайн-комунікації, перебування у професійному середовищі, викладацької практики та міжнародних контактів.

«Вважаю, що потрібно більше офлайн-спілкування з колегами та представниками університету».

«Відсутність регулярного перебування у спільному фізичному професійному середовищі для розвитку».

Міжнародний вимір також повторюється:

«Неможливість долучатись до міжнародних конференцій закордоном та відсутність доступу до архівів закордоном».

«Хотів би мати можливість відвідувати міжнародні конференції».

Тобто аспірантам бракує не тільки формального навчання, а й академічної соціалізації — перебування у середовищі, де можна обговорювати дослідження, виступати, викладати, налагоджувати професійні зв'язки.

Окремі організаційні зауваження

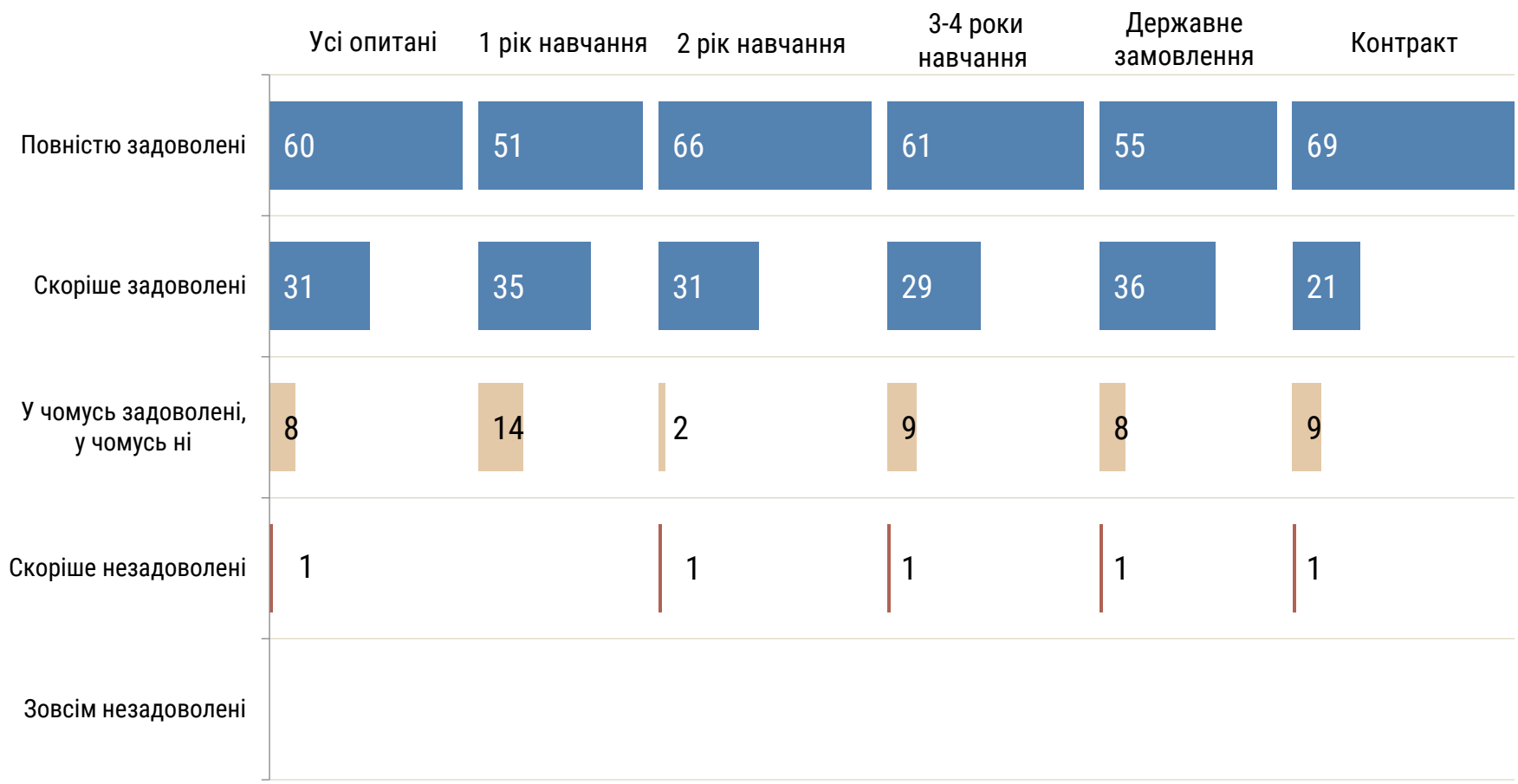
Є також менш масові, але конкретні претензії до організації освітнього процесу: незручний розклад, недостатня кількість занять для заочної форми, таймінг іспитів, невідповідний рівень завдань, брак інформації про викладачів вибіркових дисциплін. Наприклад, показовий приклад конфлікту розкладу з дослідженням: *«Розклад пар буває такий, що заважає практичній роботі над дисертацією (проведення експериментів, тощо)»*.

Відсутність проблем та позитивні оцінки

Декілька аспірантів прямо зазначають, що серйозних проблем не мають, або загалом позитивно оцінюють навчання: *«Поки проблем не виникало, все на найвищому рівні»; «Проблем не траплялось»; «Все гаразд. Треба просто рухатись далі, пробиватися, навчатися!»*

ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА ЗАДОВОЛЕНОСТІ НАВЧАННЯМ В АСПІРАНТУРІ

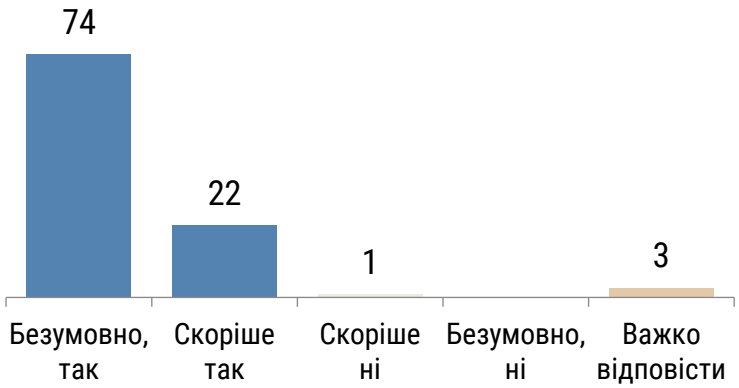
Загалом наскільки ви задоволені або незадоволені навчанням в аспірантурі? (%)

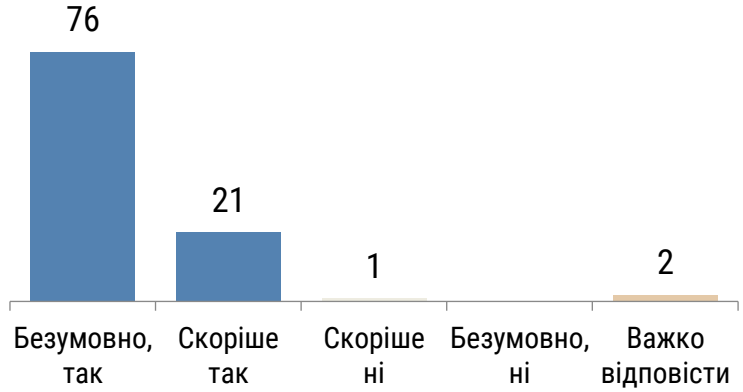
Масиви: усі опитані аспіранти — 278. Зокрема аспіранти 1 року — 74, 2 року — 84, 3-4 року — 118. Аспіранти, які навчаються за державним замовленням — 187, та за контрактом — 91

СТАЛІСТЬ ВИБОРУ КАРАЗІНСЬКОГО / ОСВІТНЬОЇ-НАУКОВОЇ ПРОГРАМИ

Якби вам знову довелося вирішувати питання про вибір закладу вищої освіти, ви б обрали сьогодні Каразінський університет? (%)

Якби вам знову довелося вирішувати питання про вибір спеціальності для навчання в аспірантурі, ви б обрали сьогодні Вашу ОНП? (%)

Порівняння у динаміці за 3 останні роки (%)

	2023 / 2024	2024 / 2025	2025 / 2026
Обрали б*	94	94	96
Не обрали б**	2	3	1
Важко відповісти	4	3	3

Порівняння у динаміці за 3 останні роки (%)

	2023 / 2024	2024 / 2025	2025 / 2026
Обрали б*	97	92	97
Не обрали б**	2	4	1
Важко відповісти	1	4	2

* Обрали б — відповіді «Безумовно, так» і «Скоріше так» разом.

** Не обрали б — відповіді «Скоріше ні» та «Безумовно, ні» разом.

Масиви: усі опитані аспіранти 2025 / 2026 навчального року — 278; 2024 / 2025 навчального року — 333; 2023 / 2024 навчального року — 217

ВИКОНАВЦІ

Кізілов Олександр Іванович
к.с.н., директор Навчального центру соціально-гуманітарних досліджень ННІ соціології та медіакомунікацій ХНУ імені В.Н. Каразіна
email: A.Kizilov@karazin.ua

Кузіна Ірина Іванівна
к.с.н., завідувачка кафедри соціології ННІ соціології та медіакомунікацій
email: irina.kuzina@karazin.ua

Даниленко Ігор Віталійович
заступник директора Навчального центру соціально-гуманітарних досліджень ННІ соціології та медіакомунікацій ХНУ імені В.Н. Каразіна,
старший викладач кафедри соціології ННІ соціології та медіакомунікацій
email: igor.danylenko@karazin.ua

Педченко Олександра Юріївна
провідний інженер Навчального центру соціально-гуманітарних досліджень ННІ соціології та медіакомунікацій ХНУ імені В.Н. Каразіна,
старший викладач кафедри соціології ННІ соціології та медіакомунікацій
email: a.pedchenko@karazin.ua